

ANTİK YUNAN VE ROMA'DA GÖRÜLEN BİR ANOMALİ: “ÇİFT CİNSİYET”

TARİHSEL VE ETİMOLOJİK BİR BAKIŞ

Doç. Dr. Asuman COŞKUN ABUAGLA, asumancoskun@akdeniz.edu.tr

ÖZ

Antik Yunan'da çift cinsiyetli bir tanrı olduğuna inanılan ve bereket sembolü olarak görülen Hermaphroditos'a karşın, her iki cinse de atfedilemeyen üreme organları nedeniyle “çift cinsiyetli” olarak damgalanan kişilerin korkunç alametler olarak görülmesi, antik Yunan ve Roma toplumunun düşünce yapısını göz önüne sermektedir. Özellikle Roma toplumunun yarattığı batıl inançlardan kaynaklanan tuhaf alamet sistemi, afetler, felaketler, salgınlar, savaşlar gibi her korkunç şeyi, tanrıların öfkelenip gazaba gelmelerine dayandırılmış, Roma Cumhuriyet Dönemi'nde ve sonrasında bu tür felaketlerin bir şekilde çift cinsiyetli kişilerden kaynaklandığına inanılmıştır. Titus Livius, Plinius Maior, Iulius Obsequens, Aydınli Phlegon ve Sicilyalı Diodoros gibi antik yazarların anlattıkları olaylardan yola çıkarak hazırlanan ve antik dönemde “çift cinsiyet” ve “çift cinsiyet nedeniyle cinsiyet değiştirme” vakalarının ele alındığı bu makalenin amacı, bu anomaliyi tarihsel ve etimolojik açıdan incelemek ve farklı bir bakış açısı sunarak bilgi vermektir.

Anahtar Kelimeler: Erdişi, dişier, hermaphrodit, pseudo-hermaphrodit, hypospadias.

AN ANOMALY SEEN IN ANCIENT GREECE AND ROME: “BISEXUALISM”

A HISTORICAL AND ETYMOLOGICAL VIEW

ABSTRACT

Despite Hermaphroditos, believed to be a bisexual god and regarded as a symbol of fertility in Ancient Greece, it is a great contrast to think of bisexuals as horrible symbols because of their genitals uncited to both sexes. In particular, the strange system of prodigies arising from the superstitions created by the Roman society, have based every terrible thing, such as disasters, calamities, epidemics, wars, on the anger and wrath of the Gods. It has been believed that they originated from bisexuals in the Roman Republican Period and onwards. The aim of this article is to examine the historical events mentioned by the ancient writers such as Titus Livius, Plinius Maior, Iulius Obsequens, Phlegon of Tralles and Diodoros of Sicily, discussing the cases on “bisexualism” and “changing gender due to bisexualism” in the Ancient Period, to show this anomaly both historical and etymological and provide information with different points of view.

Keywords: Androgynoid, gynandroid, hermaphrodite, pseudo-hermaphrodite, hypospadias.

Giriş

Çok tanrılı Yunan dininde Hermaphroditos (Ἑρμαφρόδιτος) adında çift cinsiyetli bir tanrının olduğuna inanılmasına rağmen Antik Yunan ve özellikle Roma Cumhuriyet Dönemi'nde çift cinsiyetli kişiler, tanrıların gazabı yüzünden meydana geldiğine inanılan afetlerin, felaketlerin ve savaşların sorumlusu olan korkunç alametler (prodigia) olarak görülmüş, bunun sonucunda doğaya aykırı ve tehdit unsuru sayılan varlıklarının yok edilmesi gerektiğine inanılarak öldürülmüşlerdir. Roma İmparatorluk Dönemi'nde ise en azından İS 1. yüzyıldan itibaren bu kişiler, sosyal ve yasal olarak toplum içine katılmış ama daima gönül eğlendirilen (delicia) üçüncü şahıslar olarak gizli saklı kalmışlardır.

Tanrıların habercisi Hermes ile güzellik tanrıçası Aphrodite'nin oğlu olduğuna inanılan ve son derece sağlıklı bir delikanlı olan Hermaphroditos, doğuştan çift cinsiyetli bir tanrı değildi. Hermaphroditos'un cinsel gücünü nasıl yitirdiğini anlatan ünlü söylence, Karia'daki Salmakis Pınarı ve bu pınarın aynı adla anılan *nymphasıyla* ilişkilidir. Söylenceye göre Salmakis adındaki güzel *nympha*, on beş yaşında, yakışıklı bir delikanlı olan Hermaphroditos'u görür görmez ona âşık olur. Bu sırada yüzmek için pınara giren Hermaphroditos, kendisiyle birlikte olmak isteyen Salmakis'in sarılmalarından kurtulmaya çalışır ama sarmaşık gibi kendisine sarılan *nymphanın* ellerinden bir türlü kurtulamaz. Âşık olduğu tanrıyı elinden kaçırmak istemeyen *nympha*, sonsuza kadar birbirlerinden ayrılmamaları için bir dilek diler ve dileği, tanrılar tarafından kabul edilir. Böylece Salmakis'le kaynaşan Hermaphroditos, üreme organlarının gücünü kaybedip birden yumuşadıklarını fark eder. Böylesi bir güçten düşmeye ve değişime katlanamayan tanrı, yüzdüğü pınara kim girerse onun da kendisi gibi yarı erkek olması için lânet eder. Oğullarının isteğini yerine getiren Hermes ve Aphrodite, pınarın sularına karıştırdıkları bir iksirle onu lânetli kılarlar. Ovidius, Hermaphroditos'un dönüşümünü şöyle anlatır (Ovidius, *Metamorphoses*, IV. 285-388 [Coşkun Abuagla, 2019: 110-113]):

Salmacis'in adının nasıl kötüye çıktığını, güçlü sularıyla nasıl

kuvvetten düşürdüğünü ve dokunduğu uzuvları nasıl yumuşattığını

öğrenin! Gizlidir nedeni ama pınarın gücü çok iyi bilinir:

Mercurius’la tanrıça Venus’tan cana gelen oğlanı,
Ida mağaralarında beslediler *naiaslar*,
bir yüzü vardı, hem anası hem babası o yüzde
tanınabilsin diye, adını da onlardan aldı.
Bu çocuk, on beş yaşına basar basmaz, memleket
dağlarını terk etti; sütanası Ida’yı geride bıraktıktan sonra
bilmediği yerlerde dolaşmaktan, bilmediği nehirleri görmekten
zevk almaya başladı, yorgunluğunu azaltıyordu keşfetme arzusu.
Hatta Lycia kentlerine ve Lycia’ya yakın
Cariyalılara da gitti; bir gölcük gördü burada, dip
yerine kadar ışık saçan suyuyla. Orada bataklık sazı,
meyvesiz kamışlar ve dikenli ucuyla hasır otu değil,
berrak bir su vardı, bununla birlikte gölcüğün uç yerleri, taze
çimenle çevrelenmişti ve daima yeşil otlarla.
Bir *nympha* yaşardı ama ne avcılığa uygun ne yay
bükmeye alışık ne de koşmaya can atan,
*naias*lardan sadece buydu, ayağı tez Diana’nın tanımadığı.
Söylenir sık sık bacılarının ona şöyle dediği:
“Salmacis, ya kargını ya da süslü sadağını al,
boş zamanını, zor avlar için harca!”
O, ne kargısını ne süslü sadağını alır
ne de boş zamanını, zor avlar için harcardı,
sadece pınarında güzel uzuvlarını yıkar,
kâh şimşir tarağıyla saçlarını tarar
ve sulara bakıp kendisine neyin yakıştığını düşünür
kâh vücudunu saran şeffaf elbisesiyle

ya yumuşak yapraklara ya da yumuşak otlara uzanır,
sık sık çiçekler toplardı. O zaman da tesadüf bu ya, çiçek topluyordu,
oğlanı gördüğünde ve gördüğüne sahip olmayı arzuladığında.
Yine de önce yaklaşmadı, yaklaştırmaya can attığı halde,
heyecanını yatıştırmadan, elbisesine göz atmadan
hem ifadesini güzelleştirmeden hem tam anlamıyla güzel görünmeden.
O zaman şöyle konuşmaya başladı: “Ey bir tanrı olduğuna
inanılmaya layık çocuk, eğer sen bir tanrıysan, Cupido olabilirsin
ya da eğer bir ölümlüysen, seni Dünya’ya getirenlere ne mutlu,
hem biraderin mutlu hem şanslı kesinlikle
her kimse senin bacın ve sana meme veren sütanan
ama her bakımdan çok daha mutludur o,
her kimse nişanlım, her kimi evliliğe layık gördüysen,
eğer o kız, senin için herhangi biriye, benim olsun çalınan mutluluk
ya da hiç kimseye, o kız ben olayım ve aynı yatağa girelim.”
Su *nymphası* bu sözlerden sonra sustu, oğlanın yüzü kızardı;
bilmez çünkü aşkın ne olduğunu ama kızarmak da yakışıyordu.
Bu renktir Güneş’e dönük bir ağaçtan sarkan elmalar,
boyanmış fildişi ya da kızarmaya başlayan beyaz Ay,
beyhude yere şingirdatılırken ziller yardımcı olarak.
Oğlan, en azından kardeşçe öpücükler talep eden ve
artık, ellerini kar beyaz boynuna atan *nymphaya*,
“Vazgeçiyor musun? Yoksa kaçırım, seni de burayı da terk ederim!”
dedi, Salmacis korktu ve “Bu bakir yerleri, sana teslim ediyorum
ey yabancı!” dedi ve sanki gidermiş gibi adımlarını çevirdiğinde,
o zaman da ardına baktı, çalıların içinde mevzilenip

gizlendi ve dizlerini büküp çömeldi. Öbürü,
boş çimenlerde gözlenmediğinden emin,
bir oraya bir buraya gitti, hem sıçrayan sulara
ayak parmaklarını hem bileğine kadar ayaklarını ıslattı.
Gecikmeden suların çekiciliğine kapılıp
narin bedeninden yumuşak giysisini çıkardı.
O zaman gerçekten çarpıldı Salmacis ve çıplak güzelliğine duyduğu arzuyla
yandı, yandı alev alev *nymphan*ın gözleri de
çıplak yüzeyiyle pırıl pırıl parlayan Güneş'in
aynaya çarpıp yansıdığı şekilde.
Artık güçlkle dayanır beklemeye, artık güçlkle bastırır sevincini,
artık sarılmak ister, artık tutamaz kendisini aklı başından giden.
O, hızlı hızlı vurduktan sonra bedenine ayalarıyla,
atlar sulara ve kollarını sırayla hareket ettirip
berrak sulara parlar, birinin korumak için sakladığı
fildişi yontular ya da parlak camda göz kamaştırın zambaklar gibi.
“Kazandım, benimdir!” diye bağırır *naias* ve elbisesini
atıp uzağa, dalar suların ortasına.
Kendisine karşı mücadele edeni tutar ve ondan zorla öpücükler koparır,
ellerini sudan çıkarır ve istemediği halde göğsüne dokunur.
Asılır delikanlıya şimdi, bir o yandan bir bu yandan,
kendisine karşı direnip ellerinden kaçmak isteyen,
sarar bir yılan misali, hani kraliyet kuşu kapıp da
yükseklere kaçırdığında, başını aşağıya sarkıtıp onun pençelerini
saran ve geniş kanatlarına kuyruğuyla dolanan
ya da sarmaşıkların, uzun ağaç gövdelerini sarmaya alışık olduğu gibi

ya da bir ahtapotun, denizin altında düşmanını yakalayıp

her yandan dokunaçlarıyla sardığı gibi.

Atlas'ın torunu direnir ve *nymphanın* can attığı hazzı

reddeder, o sıkıştırdıkça sıkıştırır ve bütün bedeniyle asıldıktan sonra

tıpkı yapışmış gibi, “Mücadele edebilirsin, edepsiz” der,

“yine de kaçamayacaksın. Keşke tanrılar buyursa, hiçbir gün

seni benden, beni de senden artık ayırmasa!”

Dileği yerine getirilir tanrılarca çünkü ikisinin bedeni

birbirine karışıp birleşir ve yüzleri bir olur;

hani bir adam, ağaç kabuğuyla dalları bağladığında dalların

uzadıkça birleştiğini ve eşit şekilde büyüdüğünü fark eder ya

işte öyle, kenetlendikleri için uzuvları birleşir,

ne ikidirler ne çift şekilli ne kadın denilebilir

ne oğlan, ne ikisinden hiçbiri ne de her ikisi olarak görünürler.

Bu yüzden bir erkek olarak daldığı akışkan suların kendisini

yarı erkek ve uzuvlarını, yumuşak kıldığını gördüğünde

ellerini uzatarak ama artık bir erkek sesiyle değil,

“Hermaphroditus oldum” dedi, “oğlunuza lütuf olarak verin,

hem babam hem anam, ikinizin adına sahip olan,

her kim bu pınara bir erkek olarak girerse, çıksın oradan

yarı erkek olarak ve yumuşasın, sulara dokunur dokunmaz!”

Her iki ebeveyn de etkilenip çifte şekilli oğullarının sözlerini

kesin kıldı ve pınarı, lanetli bir iksirle lekeledi.”

Şiirin son dizelerinde Hermaphroditos akıl almaz bir dönüşüm geçirirken Ovidius özellikle onun bedeninde gözle görülen uzuvları üzerindeki değişime ve Hermaphroditos'un Salmakis'le sıkı sıkıya kenetlenmesinin ardından farklı bir dış

görünümüne sahip olduğuna dikkat çeker. Nitekim Hermaphroditos'un bir erkek (vir) olarak daldığı sulara yarı erkek (semivir) olması ve uzuvlarının yumuşaması (mollita membra), tuhaf bir dönüşüm geçirerek öncekinden farklı bir hâl alan tanrının erkek görünümünü yitirdiğini değil, sadece eril cinsel gücünü yitirdiğini vurgular. Hermaphroditos'un bu gücü yitirmesiyle gerek antik Yunan gerek Roma toplumunda bedensel ve ruhsal bakımından erkeklerden daha güçsüz ve zayıf görülen kadınlara özgü bir hâl büründüğü, eril bakımdan ise özgüvenini yitirdiği anlaşılır. İlerleyen dizelerde aynı tanrı için kullanılan “çifte şekilli” (biformis) sözcüğü, onun bedensel bakımdan eril, ruhsal bakımdan dişi özellikler gösterdiğine dolayısıyla kadınsılaştığına dikkat çeker. O halde geçirdiği dönüşüm nedeniyle Hermaphroditos'un maruz kaldığı bu tuhaf durumun çift cinsiyetle bir ilgisi yoktur. Olasılıkla antik dönemden itibaren Hermaphroditos söylencesine ve adına dayanılarak “çift cinsiyet” olarak adlandırılan anomali, aslında “erdişi” (ἀνδρόγυνος) ve “dişier” (γυνάνδρος) sözcüklerine karşılık gelmektedir, bu da asıl cinsiyetin gizli kalmasından dolayı anlaşılabilmesi yani erkek görünümünde kız (erdişi) ya da kız görünümünde erkek (dişier) olma durumudur. Dolayısıyla çift cinsiyet, Hermaphroditos gibi herhangi bir dönüşüm geçirmeden önce her açıdan normal ve sağlıklı olan bir erkeğin doğuştan kendisine bahşedilen eril cinsel gücünü yitirmesi demek değildir. O halde antik Yunan ve Roma'da sanki bir sığınak işlevi gören bu söylence, toplumda var olan erkek görünümündeki kadınsı kişilerin hareket ve davranışlarına mantıklı bir açıklama getirmek için söylenegelmiş olmalıdır. Nitekim İÖ 1. yüzyılda yaşamış olan C. Plinius Secundus Maior, “Historia Naturalis” (Doğa Tarihi) adlı eserinde her iki sözcükle ilgili kavram karmaşasının nasıl oluştuğunu şu şekilde açıklar:

“Bir zamanlar erdişiler (androgyni) olarak adlandırılan ve doğaya aykırı alametlerden sayılan, günümüzde (gönül eğlendirilen) sevgililer olan, hermaphroditler (hermaphrodit) olarak adlandırdığımız, her iki cinsin (özelliklerini taşıyan) kişiler de doğmuştur.” (Plinius, Historia Naturalis: 7. 3, 34)

1

Plinius aynı eserde *hermaphroditus* sözcüğünü biraz daha açarak bunun çift cinsiyet anlamına gelmediğini açıklar ve istismar yüzünden eril gücü işlevsiz kılınan ya da

¹ Gignuntur et utriusque sexus quos hermaphroditos vocamus, olim androgynos vocatos et in prodigiis habitos, nunc vero in deliciis.

doğuştan eril gücü olmayan erkekleri, kadınsı erkeklerden (hermaphroditi) ve hadımlardan (spadones) ayrı tutarak *semivir* (yarı erkek) sözcüğüyle üçüncü bir tür olarak tanımlar (Plinius, *Historia Naturalis*: 11, 110)².

“Erdişi” (ἀνδρόγυνος) sözcüğünün tarihsel kökeni incelendiğinde bunun İÖ 5. yüzyılda, Herodotos’tan itibaren kullanılmış olduğu anlaşılır. Herodotos, tanrıça Aphrodite’nin kendilerine bilicilik yeteneği verdiği inandıkları Skythialı Enarees kabilesini, ἀνδρόγυνοι (erdişiler) sözcüğüyle tanımlar (Herodotos, *Ἱστορία*: 4. 67, 2)³. Platon’un “Συμπόσιον” (Şölen) adlı eserinde Aristophanes, cinsiyet hakkındaki düşüncelerini anlatıp insan soyunun aslında erkek, dişi ve erdişi olarak üç cinsten oluştuğunu söylerken yine aynı sözcüğü kullanır (Platon, *Συμπόσιον*: 189d-191)⁴:

“Öncelikle insanın doğasını ve onun çilelerini öğrenmeniz gerekir. Çünkü bir zamanlar doğamız şimdiki gibi değil, başka türlüydü. İlk zamanlar insanların üç cinsiyeti vardı; şimdi olduğu gibi kadın ve erkek olarak iki değil, her ikisinden pay alan üçüncü bir cinsiyet vardı; şimdi adı kalmış, kendisi yok olmuştur. O zamanlar hem görünüşü hem adıyla her iki cinsten yani erkek ve kadından pay alan “androgynos” (erdişi) diye bir cinsiyet vardı, şimdi ise geriye utanç kaynağı olan adından başka bir şey kalmamıştır.”

Bu kanıtlar ışığında antik Yunan’da doğru anlamda kullanılan ἀνδρόγυνος sözcüğünün özellikle Roma Dönemi’nde tamamen yanlış anlaşıldığı ve bu nedenle aynı anomaliyi tanımlamak için Hermaphroditos söylencesine dayanılarak “çift cinsiyetli” anlamında ἐρμαφρόδιτος sözcüğünün kullanıldığı anlaşılmaktadır. İşin ilginç yanı bu yanlışlığın günümüze kadar değişmeden gelmiş olmasıdır.

Çift cinsiyet konusunda birçok antik yazar tarafından anlatılan olaylar, antik Yunan ve Roma Dönemi’nde bu tür vakaların gerçekten yaşanmış olduğunu göstermektedir. Bunlar tek tek incelendiğinde “çift cinsiyet” ve “çift cinsiyet sonucu cinsiyet değiştirme” olarak iki şekilde görülen toplam otuz vakanın kayıtlara geçmiş olduğu anlaşılmaktadır. Tarihsel açıdan bakıldığında bu tür vakalar ilk kez İÖ 314/313 yılında, son kez İS 116 yılında görülmüştür. Dolayısıyla bu tarihler Hellenistik

² Homini tantum iniuria aut sponte naturae franguntur, idque tertium ab hermaphroditis et spadonibus semiviri genus habent.

³ οἱ δὲ Ἐνάρεες οἱ ἀνδρόγυνοι τὴν Ἀφροδίτην σφίσι λέγουσι μαντικὴν δοῦναι.

⁴ δεῖ δὲ πρῶτον ὑμᾶς μαθεῖν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ τὰ παθήματα αὐτῆς. ἡ γὰρ πάλαι ἡμῶν φύσις οὐχ αὐτὴ ἦν ἢπερ νῦν, ἀλλ’ ἄλλοια. πρῶτον μὲν γὰρ τρία ἦν τὰ γένη τὰ τῶν ἀνθρώπων, οὐχ ὡςπερ νῦν δύο, ἄρρεν καὶ θῆλυ, ἀλλὰ καὶ τρίτον προσῆν κοινὸν ὄν ἀμφοτέρων τούτων, οὗ νῦν ὄνομα λοιπόν, αὐτὸ

Yunan, Roma Cumhuriyet ve Roma İmparatorluk Dönemi'ni içine almaktadır. İÖ 209 ile İÖ 92 yılları arasında sekiz bebek, yaşları sekiz, on, on iki ve on altı olmak üzere toplam dört çocuk ve genç, yaşları bilinmeyen üç kişiden oluşan on beş vaka *androgyni* (erdişiler) olarak kayıtlara geçmiştir. İS 54 yılında doğan bir bebek *biformis* (çifte şekilli), üç vaka ise *semimas* (yarı erkek) olarak tanımlanmıştır. İÖ 214 ile İS 116 yılları arasında ise “kadından erkeğe dönme” şeklinde toplam on üç vaka görülmüştür.

1- Çift Cinsiyet (Erdişi) Vakaları

Antik kaynaklarda İÖ 314/ 313 ile İS 116 yılları arasında meydana gelen toplam on yedi adet çift cinsiyet vakası bulunmaktadır. Bu vakaların zamandizinsel olarak incelenmesi, bunları korkunç alametler olarak gören antik Yunan ve Roma toplumunun düşünce yapısı ve tavrı hakkında yeterli kanıt sunacaktır. İlk kez İÖ 314/ 313 yılında görülen ve İmparator Hadrianus'un azatlısı Trallesli Phlegon tarafından “Περὶ Θαυμασίων” (Olağanüstü Şeyler Üzerine) adlı eserde uzun uzadıya anlatılan ilk çift cinsiyet vakası kısaca şöyle özetlenebilir: Aetolia'da *Aetolarkhos* (=praefectus) olarak görev yapan Polykritos adında seçkin biri, Lokrisli bir kadınla evlenir ama adam, eşiyle üç gece geçirdikten sonra dördüncü gün aniden ölür. Bu birliktelikten gebe kalan kadın, doğum zamanı geldiğinde üst kısmı eril ve sert, alt kısmı dişi ve yumuşak iki takım üreme organı olan (αἰδοῖα δύο), çift cinsiyetli (ἀνδρεῖόν τε καὶ γυναικεῖον) bir bebek doğurur (Phlegon, Περὶ Θαυμασίων: 2)⁵. Bu olağanüstü durumdan şaşkına dönen akrabalar, bebeği *agoraya* götürüp meclisi toplarlar. Din görevlilerini ve kâhinleri çağırıp bebek hakkında onlara danışırlar. Onlardan bir kısmı, Lokrisli bir anneden ve Aetolialı bir babadan olan bebeğin Lokris ile Aetolia arasında bir savaşa neden olacağını bu yüzden onun anne ve babasından ayrılması gerektiğini, bir kısmı da bu korkunç alameti savuşturmak için hem bebeğin hem de annesinin kentin sınırları dışına çıkarılıp yakılması (κατακαῦσαι) gerektiğini söyler (Phlegon, Περὶ Θαυμασίων: 2)⁶. Aniden bebeğin babası olan Polykritos'un hayaleti mecliste

δὲ ἠφάνισται: ἀνδρόγυνον γὰρ ἔν τὸτε μὲν ἦν καὶ εἶδος καὶ ὄνομα ἐξ ἀμφοτέρων κοινὸν τοῦ τε ἄρρενος καὶ θήλεος, νῦν δὲ οὐκ ἔστιν ἄλλ' ἢ ἐν ὄνειδαι ὄνομα κείμενον.

⁵ τίκτει παιδίον αἰδοῖα ἔχον δύο, ἀνδρεῖόν τε καὶ γυναικεῖον, καὶ τὴν φύσιν θαυμαστῶς διηλλαγμένον· τὰ μὲν ἄνω τοῦ αἰδοίου ὀλόκληρά τε καὶ ἀνδρώδη ἦν, τὰ δὲ περὶ τοὺς μηρούς γυναικεῖα καὶ ἀπαλώτερα.

⁶ Ἐφ' ᾧ καταπλαγέντες οἱ συγγενεῖς ἀπήνεγκαν εἰς τὴν ἀγορὰν τὸ παιδίον καὶ συναγαγόντες ἐκκλησίαν ἐβουλεύοντο περὶ αὐτοῦ, θύτας τε καὶ τερατοσκόπους συγκαλέσαντες. τῶν δὲ οἱ μὲν ἀπεφάνησαν διὰστασίν τινα τῶν Αἰτωλῶν καὶ Λοκρῶν ἔσεσθαι, κεχωρίσθαι γὰρ ἀπὸ μητρὸς οὐσῆς

görünür. Hayalet, korkudan etrafa kaçışan kalabalığı, kalması ve kendisinden korkmaması için ikna eder. İnsanlar yatıştığında Polykritos sakin bir tonda bebeği kendisine vermeleri ve şiddet içeren hiçbir eylem yapmamaları için onları ikna etmeye çalışır. Az sonra tereddüt ettiklerini ve talepleri karşısında gönülsüz olduklarını gördüğünde bebeği kapar, uzuvlarını parça parça edip yemeye başlar. Korkudan ödü patlayan insanlar haykırırlar ve hayaletin gitmesi için ona taş atarlar ama taşlardan hiçbir zarar görmeyen hayalet orada kalır ve bebeğin başı dışında bütün bedenini yedikten sonra gözden kaybolur. Dehşete düşen Aetolialılar Delphoi'a bir elçi heyeti göndermeye karar verirler ama birden yerde duran bebeğin başı konuşmaya başlar ve gelecekte neler olacağını *heksametron* vezninde⁷ uzunca bir şiirle dile getirir. Aetolia halkının bir an önce kaçmasını ve Atina halkı içine karışıp saklanmasını yoksa ani bir felakete sürükleneceğini söyler ve onları uyarır. Bunun üzerine Aetolialı erkekler, eşlerini ve çocuklarını güvenli bir yere saklar, kendileri ne olacağını görmek için beklerler. Aradan bir zaman geçtikten sonra Aetolia ve Akarnania arasında savaş çıkar ve her iki taraf da çok ağır kayıplar verir (Phlegon, Περὶ Θαυμασίων: 2)⁸. Tarihsel gerçeklerin ağır bastığı ama bir yandan da masal türünün öğeleriyle harmanlanmış bu inanılmaz olay, çift cinsiyetli bir bebeğin halka nasıl korku saldıgını açıkça kanıtlamaktadır (Doroszewska, 2016: 58-61).

İÖ 209 yılında artarda meydana gelen ve halkı şaşkına çeviren alametlerden biri de Sinuessa'da erkek mi kız mı olduğu belirsiz (ambiguo inter marem ac feminam sexu) çift cinsiyetli bir bebeğin doğmasıdır. Bu olayda yeni doğan bebeğin öldürülmesi ya da boğulması gibi bir durum söz konusu olmamıştır. Belki de bunun nedeni Roma'nın birçok farklı yerinde tuhaf alametlerin görülmesinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla çift cinsiyetli bir bebeğin de içinde olduğu bu korkunç alametlerin tamamen savuşturulması için kefaret kurbanları kesilmiş ve tüm

Λοκρίδος καὶ πατὴρὸς Αἰτωλοῦ. οἱ δὲ, δεῖν ᾤοντο, τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα ἀπενεγκόντας εἰς τὴν ὑπερορίαν, κατακαῦσαι.

⁷ Özellikle destan türünde şiirlerin yazıldığı vezin. Altı ayaklı dizeden oluşan *heksametron* vezninin her ayağında bir uzun, iki kısa hece (daktylos) ya da iki uzun hece (spondaios) vardır. Zaman zaman *daktylos* ve *spondaios* dizede karışık olarak da kullanılabilir.

⁸ Ἀκούσαντες δὲ οἱ Αἰτωλοὶ τοῦ χρησμοῦ, γυναῖκας μὲν, καὶ τὰ νήπια τέκνα, τοὺς τε ὑπεργήρως, ὑπεξέθεντο οὗ ἕκαστος ἐδύνατο. αὐτοὶ δὲ ἔμενον, παραδοκοῦντες τὸ ἀποβησόμενον καὶ συνέβη τῷ ἐξῆς ἔτει Αἰτωλοῖς καὶ Ἀκαρναῖσι συστῆναι πόλεμον, καὶ φθορὰν πολλὴν ἑκατέρων γενέσθαι.

tapınaklarda dualar edilmesi için özel bir gün belirlenmiş, ayrıca *praetor C. Hostilius* tarafından Apollon Oyunları düzenlenmiştir (Livius, *Ab Urbe Condita*: 27.11, 4)⁹.

İÖ 207 yılında yine Roma'nın farklı yerlerinde birçok tuhaf alamet meydana gelmiş ama bu kez Frusino'da iki yıl önce Sinuessa'da olduğu gibi erkek mi kız mı olduğu belirsiz (*incertus mas an femina*), çift cinsiyetli bir bebek doğmuştur. Çift cinsiyetli olmasının yanısıra dört yaşında bir çocuk büyüklüğünde doğan bu bebek karşısında şaşkına dönen yöneticiler, Etruria'dan çağırdıkları kâhinlere danışmışlardır. Kâhinler, bu bebeğin korkunç bir alamet olduğunu ve bir an önce "o şeyin" (*id*) Roma toprağından sürülmesi, toprakla hiçbir şekilde temas ettirilmeden denizde boğulması gerektiğini söyleyince, bebek canlı canlı bir sandığa koyulup denize atılmıştır (Livius, *Ab Urbe Condita*: 27.37, 5-6; *Obsequens, Liber Prodigiorum*: 38)¹⁰.

İÖ 200 yılında Sabin toprağına biri yeni doğan bir bebek (*incertus infans natus, masculus an femina esset*), diğeri artık on altı yaşında bir genç olmak üzere erkek mi kız mı olduğu belirsiz (*alter sedecim iam annorum item ambiguo sexu inventus*), iki adet çift cinsiyet vakası görülmüştür. Uğursuz alametlerden sayılan bu çift cinsiyetliler daha önce yapıldığı gibi aynı şekilde canlı canlı denize atılmışlardır. Bu korkunç olayın ardından kenti arındırmak için yirmi yedi Vesta rahibesinden oluşan bir koronun kentin çevresinde ilahiler söylemesine ve tanrıça Iuno'ya hediye(ler) götürülmesine karar verilmiştir (Livius, *Ab Urbe Condita*: 31.12, 6-8; *Obsequens, Liber Prodigiorum*: 46)¹¹.

⁹ et Sinuessae natum ambiguo inter marem ac feminam sexu infantem, quos androgynos volgus, ut pleraque, faciliore ad duplicanda verba Graeco sermone appellat, et lacte pluvisse et cum elephantii capite puerum natum. ea prodigia hostiis maioribus procurata, et supplicatio circa omnia pulvinaria, obsecratio in unum diem indicta; et decretum ut C. Hostilius praetor ludos Apollini sicut iis annis voti factique erant voueret faceretque.

¹⁰ liberatas religione mentes turbavit rursus nuntiatum Frusinone natum esse infantem quadrimo parem nec magnitudine tam mirandum quam quod is quoque, ut Sinuessae biennio ante, incertus mas an femina esset natus erat. id vero haruspices ex Etruria acciti foedum ac turpe prodigium dicere: extorrem agro Romano, procul terrae contactu, alto mergendum. viuum in arcam condidere provectumque in mare proiecerunt.

Sinuessae natus infans, ambiguo inter marem ac foeminam sexu.

¹¹ in Sabinis incertus infans natus, masculus an femina esset, alter sedecim iam annorum item ambiguo sexu inventus, etc. Foeda omnia et deformia errantisque in alienos fetus naturae uisa: ante omnia abominati semimares iussique in mare extemplo deportari, sicut proxime C. Claudio M. Liuio consulibus deportatus similis prodigii fetus erat. nihilo minus decemviro adire libros de portento eo iusserunt. decemviri ex libris res divinas easdem quae proxime secundum id prodigium factae essent imperarunt. carmen praeterea ab ter novenis virginibus cani per urbem iusserunt donumque Iunoni reginae ferri.

İÖ 186 yılında Picenum’da üç gün boyunca gökten taş yağdığı, pek çok yerde yangınlar çıktığı ve Capitolium’daki Ops Tapınağı’na yıldırım çarptığı için dokuz gün boyunca kurban törenleri yapılmış, başrahiplerin kararıyla bir gün boyunca dualar edilmiş ve kent arındırılmışken aynı zamanlarda Umbria’dan aşağı yukarı on iki yaşında “yarı erkek” birinin bulunduğu (semimarem duodecim ferme annos natum inventum) haberi gelmiştir. Bunun üzerine bu uğursuzluk alametinin bir an önce Roma toprağından savuşturulması ve daha önce olduğu gibi kâhinler tarafından verilen kararlarla öldürülmesi emredilmiştir. Ölümün hangi yolla gerçekleştirildiği Livius ve Obsequens tarafından anlatılmasa da daha önceki örneklerden yola çıkarak bu çocuğun da Etrüsklerden alınma bir âdet olarak canlı canlı denize atılıp boğulduğu kuvvetli bir olasılıktır (Livius, Ab Urbe Condita: 39. 22, 5; Obsequens, Liber Prodigiorum: 56)¹².

İÖ 141/ 140 yılında veba salgınıyla birlikte yaşanan kıtlık sırasında bir Roma kasabası olan Luna’da erdişi bir bebek (androgynus natus) yine kâhinlerin emriyle canlı canlı denize atılıp boğulmuştur (Obsequens, Liber Prodigiorum: 81)¹³.

İÖ 133 yılında Roma’nın birçok yerinde halkı şaşkına çeviren olaylar yaşanmış, bunlara Ferentinum kasabasında erdişi bir bebeğin (androgynus natus) doğumu da eklenmiştir. Bebek, vakit kaybetmeden canlı canlı nehre atılarak ortadan kaldırılmıştır (Obsequens, Liber Prodigiorum: 86)¹⁴.

İÖ 125 yılında Roma’da Marcus Plautius Hypsaeus’un ve Marcus Fulvius Flaccus’un konsüllüğünde erdişi bir bebek (ἀνδρόγυνος) doğduğu için bu durum karşısında ne yapılması gerektiğini sormak için geleceği öngördüğüne inanılan Sibylla Kitaplarına danışılmıştır. Kehanet, böyle bir alameti savuşturmak için birçok tanrı ve tanrıçaya kurban törenleri yapılmasını ve ilahiler söylenmesini böylece kentin bu

In Sabinis incertus infans natus, masculus an foemina esset; alter sexdecim annorum, iam item ambiguo sexu inventus, etc.; ante omnia tamen abominati semimares iussique in mare extemplo deportari.

¹² novendiale deinde sacrum tenuit, quod in Piceno per triduum lapidibus pluerat, ignesque caelestes multifariam orti adussisse complurium levi adflatu vestimenta maxime dicebantur. addita et unum diem supplicatio est ex decreto pontificum, quod aedis Opis in Capitolio de caelo tacta erat. hostiis maioribus consules procurarunt urbemque lustraverunt. sub idem tempus et ex Umbria nuntiatum est semimarem duodecim ferme annos natum inventum. id prodigium abominantes arceri Romano agro necarique quam primum iusserunt.

Sacrum novendiale factum, quod in Piceno lapidibus pluit; ignesque coelestes multifaria orti, levi afflatu complurium vestimenta adusserunt. Aedes Iovis in Capitolio fulmine icta. In Umbria semimas duodecim ferme annorum natus, aruspicumque iussu necatus.

¹³ Fames et pestilentia cum essent, per decemviros supplicatum. Lunae androgynus natus, precepto aruspicum in mare deportatus.

¹⁴ In agro Ferentino androgynus natus et in flumen deiectus.

uğursuzluktan arındırılması gerektiğini salık vermiştir. Phlegon tarafından aktarılan bu olayda, erdişi bebeğin başına ne geldiği anlatılmamıştır (Phlegon, Περὶ Θαυμασίων: 10)¹⁵.

İÖ 122 yılında Vessanum kasabasının pazar yerinde doğan erdişi bir bebek (androgynus natus), daha önceki örneklerde olduğu gibi yine canlı canlı denize atılmıştır (Obsequens, Liber Prodigiorum: 92)¹⁶.

İÖ 119/ 118 yılında Roma arazisinde sekiz yaşında, erdişi bir çocuk (androgynus annorum octo) bulunmuş, canlı canlı denize atılmış ve yirmi yedi Vesta rahibesi tarafından ilahiler söylenerek kentte arınma töreni yapılmıştır (Obsequens, Liber Prodigiorum: 94)¹⁷.

İÖ 117 yılında bu kez Saturnia'da on yaşında, erdişi bir çocuk (androgynus annorum decem) bulunmuş, bir önceki olayda olduğu gibi canlı canlı denize atılmış ve yirmi yedi Vesta rahibesi tarafından ilahiler söylenerek kentte arınma töreni yapılmıştır (Obsequens, Liber Prodigiorum: 96)¹⁸.

İÖ 98 yılında Roma'da yaşanan bir dizi tuhaf alametten biri yine erdişi (androgynus) birinin görülmesidir. Obsequens, hiçbir ayrıntı vermeden bu vakamın denize atıldığını aktarmıştır (Obsequens, Liber Prodigiorum: 107)¹⁹.

İÖ 97 yılında Roma'da erdişi (androgynus) biri bulununca uğursuzluğun savuşturulması için tanrılara dua edilmiş ve uğursuzluk alameti sayılan erdişi denize atılmıştır (Obsequens, Liber Prodigiorum: 108)²⁰.

İÖ 95 yılında Urbinum'da doğan erdişi (androgynus) biri denize atıldığında Roma'da ve Roma sınırları dışında barışın ve huzurun geri geldiğine inanılmıştır (Obsequens, Liber Prodigiorum: 110)²¹.

¹⁵ Ἐγεννήθη καὶ ἐπὶ Ῥώμῃς ἀνδρόγυνος, ἄρχοντος Ἀθήνησιν Ἰάσονος, ὑπατευόντων ἐν Ῥώμῃ Μάρκου Πλατίου [καὶ Σέξτου Καρμινίου] Ὑψαίου καὶ Μάρκου Φουλβίου Φλάκκου. δι' ἣν αἰτίαν ἡ σύγκλητος ἐκέλευσεν τοὺς ἱερομνήμονας ἀναγῶναι τοὺς Σιβύλλης χρησμούς, καὶ ἐξηγήσαντο τοὺς χρησμούς, κτλ.

¹⁶ In foro Vessano androgynus natus in mare delatus est.

¹⁷ Androgynus in agro Romano annorum octo inventus et in mare deportatus. Virgines ter novenae in urbe cantarunt.

¹⁸ Saturniae androgynus annorum decem inventus et mari demersus. Virgines viginti septem urbem carmine lustraverunt.

¹⁹ Item androgynus in mare deportatus.

²⁰ Supplicatum in urbe, quod androgynus inventus et in mare deportatus erat.

²¹ Androgynus Urbino natus, in mare deportatus. Pax domi forisque fuit.

İÖ 92 yılında Roma'da gökten süt yağmış, Arretium'da iki tane erdişi (duo androgyni) bulunmuş, dört ayaklı bir civciv ve horoz doğmuş, gökyüzünde artarda şimşekler çakmıştır. Bu olaylarda erdişilerin başına ne geldiği aktarılmamıştır ama meydana gelen uğursuzlukların savuşturulması için dualar edilmiş, tanrıça Ceres ile kızı Proserpina'nın tapınağına bağış yapılmış, yirmi yedi Vesta rahibesi ilahiler söyleyerek kenti arındırmıştır (Obsequens, Liber Prodigiorum: 113)²². Bu olayların ardından neredeyse yüz elli yıl sonra, Marcus Asinius ile Manius Acilius'un konsüllüğünde (İÖ 54) gökyüzünden düşen bir ateş, Roma sancaklarını ve askerlerin çadırlarını yakmış, bir arı sürüsü Capitolium Tapınağı'nın alınlığına yerleşmiş, insanlar çifte şekilli doğumlar (biformis partus) yapmış ve bir domuz, atmaca pençeli bir yavru doğurmuştur. Tacitus, "Annales" (Yıllıklar) adlı eserinde anlattığı bu alametleri, bir bütün olarak ele almış ve bunları, gelecekte Roma İmparatorluğu'nun başına gelecek daha kötü şeylerin gölgeli habercileri olarak yorumlamış; özellikle belli bir alamete odaklanmadığı için çifte şekilli doğumlarla ilgili bilgi vermemiştir (Tacitus, Annales: 12. 64, 1-3)²³.

2- Cinsiyet Değiştirme Vakaları

Antik dönemde cinsiyet değiştirme gibi bir durumun var olduğu sıradışı gibi görünse de ilgili kaynaklardan elden edilen bilgiler, bunun doğru olduğunu kanıtlamaktadır. Eğer bu konu sadece antik dönem söylene yazarları ve şairlerinin anlattıklarıyla sınırlı kalmış olsaydı belki de gerçek olduğundan kuşku duyulabilirdi ancak tarihsel kaynaklar incelendiğinde ilk cinsiyet değiştirme vakasının İÖ 214 yılında Spoletum kasabasında meydana geldiği anlaşılır. Livius, İtalya ve Roma'nın birçok yerinde tuhaf alametler görüldüğünü aktarırken bunların içinde Sicilya'da bir ineğin konuşmasından, bir bebeğin annesinin rahminde "yaşasın zafer" diye bağırmasından ve Spoletum'da birinin "kadından erkeğe" dönmesinden yani cinsiyet değiştirmesinden bahseder ancak konuyla ilgili başka bir ayrıntı vermez (Livius, Ab Urbe Condita: 24. 10, 10)²⁴.

²² Romae lacte pluit. Arretii duo androgyni inventi. Pullus gallinaceus quadripes natus. Fulmine pleraque icta. Supplicatio fuit. Populus Cereri et Proserpinae stipem tulit. Virgines vigintiseptem carmen canentes urbem lustraverunt.

²³ M. Asinio M'. Acilio consulibus mutationem rerum in deterius portendi cognitum est crebris prodigiis. signa ac tentoria militum igne caelesti arsere; fastigio Capitolii examen apium insedit; biformis hominum partus et suis fetum editum cui accipitrum unguis inessent.

²⁴ bovem in Sicilia locutum; infantem in utero matris in Marrucinis "io triumphe" clamasse; ex muliere Spoleti virum factum, etc.

“Kadından erkeğe dönüşmek hikâye değildir” diyen Plinius, sözünün gerçekliğini İÖ 171 yılında Casinum’da yaşanan bir olayı anlatarak kanıtlar. Bu olay tıpkı çift cinsiyet/ erdişi vakalarında olduğu gibi antik Roma’nın muhafazakâr ve batıl inançlı düşünce yapısını gözler önüne seren önemli bir örnektir. Çünkü söz konusu olayda ebeveynleriyle yaşayan (çift cinsiyetli) bir kız, erkek olduğu zaman kâhinlerin emriyle (iussu haruspicum) ıssız bir adaya sürülerek ölüme terk edilmiştir (Plinius, *Historia Naturalis*: 7. 4, 36)²⁵. Plinius, tarihsel bir zaman vermeden Licinius Mucianus adında birinin Argos’ta daha önce adı Areskousa olan ama cinsiyet değiştirdikten sonra Areskon adını alan bir adam gördüğünü ve daha önce bir adamla evli olan bu kadının sakalı ve eril üreme organları çıktığında bir kadınla evlendiğini, yine aynı kişinin Zmyrna’da da benzer yazgıyı yaşayan bir oğlan gördüğünü beyan eder. Yazar, cinsiyet değiştirme konusunda verdiği örnek olaylardan sonra sanki okuyucuyu bu tür olayların olduğuna gerçekten inandırmak için bizzat kendisinin de Afrika’da Thysdruslu Lucius Consitius adında birini gördüğünü aktarır. Kadın olarak doğan bu kişi, düğün gününde bir erkeğe dönüşmüştür (Plinius, *Historia Naturalis*: 7. 4, 36)²⁶. Ovidius da “Metamorphoses” (Dönüşümler) adlı eserinde Iphis adında Giritli bir genç kızın düğün gününde genç bir erkeğe nasıl dönüştüğünü anlatır. Antik dönemde bu tür olayların var olduğuna dair yeterince tarihsel kanıt sunulduğuna göre şiirin baş kahramanı olan Iphis’in yaşadığı durum, söylence türünün tüm öğeleriyle harmanlanıp şiir türünde anlatılmış olsa da gerçeklikten uzak sayılmayacaktır. Iphis’in cinsiyet değiştirmesi, Ovidius tarafından şu şekilde anlatılır (Ovidius, *Metamorphoses*: IX. 666-797 [Coşkun Abuagla, 2019: 260-264]):

Belki yüz Girit kentini bu acayip mucizenin

²⁵ ex feminis mutari in mares non est fabulosum. invenimus in annalibus P. Licinio Crasso, C. Cassio Longino cos. Casini puerum factum ex virgine sub parentibus iussuque haruspicum deportatum in insulam desertam.

(Plinius’a atıf yapıp eserinden birebir alıntı yapan Gellius, *Noctes Atticae*, 9. 4, 15-16: “Ex feminis” inquit “mutari in mares non est fabulosum. Invenimus in annalibus Q. Licinio Crasso C. Cassio Longino consulibus Casini puerum factum ex virgine sub parentibus iussuque haruspicum deportatum in insulam desertam. Licinius Mucianus prodidit visum esse a se Argis Arescontem, cui nomen Arescusae fuisset, nupsisse etiam, mox barbam et virilitatem provenisse uxoremque duxisse; eiusdem sortis et Zmyrnae puerum a se visum. Ipse in Africa vidi mutatum in marem die nuptiarum L. Cossitium civem Thysdritanum, vivebatque, cum proderem haec.” Idem Plinius in eodem libro verba haec scripsit: “Gignuntur homines utriusque sexus, quos "hermaphroditos" vocamus, olim "androgynos" vocatos et in prodigiis habitos, nunc vero in deliciis.”)

²⁶ Licinius Mucianus prodidit visum a se Argis Arescontem, cui nomen Arescusae fuisse, nupsisse etiam, mox barbam et virilitatem provenisse uxoremque duxisse; eiusdem sortis et Zmyrnae puerum a se visum. ipse in Africa vidi mutatum in marem nuptiarum die L. Consitium civem Thysdritanum, vivebatque cum proderem haec.

söylentisiyle doldururdu, eğer yakın zamanda

Girit, oldukça benzer bir mucizeyle Iphis'in dönüşümüne tanık olmasaydı.

Çünkü bir zamanlar Cnossus Krallığı'na yakın Phaestos

diyarı cana getirmişti Ligdus'u, adıyla tanınmayan

ve yerli halktan bir adam olan. Mülkü tanınmasından

daha büyük değildi ama yaşamı ve inancı

masumaneydi, gebe karısının kulaklarını

şu sözlerle uyaran, artık doğum yaklaştığı zaman:

“Adayacağım adak iki tanedir, en az acıyla sıkıntıdan kurtulman

ve erkek doğurman için. Öbür nasip oldukça sıkıntı vericidir,

gücünü yazgı da reddeder. Bu nedenle –şiddetle karşı çıksam bile–

olur da kız doğurursan (gönülsüzce tevdi ediyorum,

ey dindarlığım bağışla!) öldürülecek!”

demişti ve akan gözyaşları yüzlerini ıslattı,

böyle buyuran adamın ve buyrulan kadının

ama yine de Telethusa, kocasını sürekli yalvarmalarıyla

bunalttı fayda etmeyen, beklentisini yüklü rahmine koymasın diye.

Ligdus'un kararı kesindi. Artık kadın, taşımakta

zorlanıyordu zamanı gelen yükü ağırlaşan karnını,

gece yarısı uykudayken düşünde

Inachus'un kızı, eşlikçilerinin alayıyla yatağının önünde

ya dikildi ya da dikildiği görüldü: Alnında Ay'ın

boynuzları vardı, ışık saçan altından sarı başaklarla birlikte

ve kraliyet ziyneti. Onunla birlikte köpek başlı Anubis,

hem kutsal Bubastis hem çeşit çeşit renklerle Apis,

sesini bastıran ve parmağıyla sessizlik salık veren tanrı da,

çingiraklar oradaydı, aranması asla yeterli olmayan Osiris

ve uyku getiren ağıyla dolu yabancı yılan.

O zaman sanki uykudan silkinip her şeyi ayan beyan gören kadına

şöyle söyledi tanrıça: “Ey eşlikçilerimin biricigi Telethusa,

bir yana bırak acı veren kaygıları ve kocanın buyruğunu yerine getirme!

Tereddüt etme, Lucina seni doğumdan kurtardığında,

hangi cins olursa, yetiştirmek için. Yardım getiren tanrıçayım ben ve güç

veririm duayla razı edildiğimde, tapmış olduğuna yakınma

nankör bir tanrısal güce!” diye uyardı ve odadan yok oldu.

Neşeyle yataktan kalktı Giritli kadın ve temiz ellerini, duacı olarak yıldızlara

kaldırıp yalvardı, gördüklerinin gerçek olması için.

Sancısı arttığında, yükü de kendisini Dünya’ya gelmeye

zorladığında ve bir kız doğduğunda, baba bilmeden,

anası, onu erkek gibi gösterip yetiştirilmesini istedi. Bütün

her şeye sahipti, yalanın ortağı yoktu sütanası dışında.

Adaklarını kesti baba ve büyükbabasının adını koydu:

Iphis büyükbabasıydı, anası bu addan memnun oldu,

ortak bir ad olduğu ve hiç kimseyi o adla aldatmayacağı için.

Kutsal yalan, sezilmeyen hileyle gizleniyordu;

kıyafeti, oğlan çocuğunun kıyafetiydi, yüzü gerek bir kız

gerek bir oğlan çocuğuna atfedebildiğin, her iki bakımdan güzeldi.

Bu süre zarfında aradan on üç yıl geçmişti,

ey Iphis, baban seni, sarı saçlı Ianthe’yle nişanladığında,

Phaestuslu kızlar arasında güzelliğinin çeyiziyle

mükemmel bir kız olan ve Dicteli Telestes’ten cana gelen.

Yaşları denk, güzellikleri denkti, aynı öğretmenlerden

aldılar yaşamın esasları olan ilk bilgileri.

O zamandan aşk sardı ikisinin genç yüreğini ve eşit yaralar verdi her ikisine ama eşit olmayan bir özgüven.

Nikâhı ve kararlaştırılan düğün zamanını bekler

ve erkek olduğunu düşündüğü kızın, kendi erkeği olacağına inanır Ianthe.

Iphis sever, sahip olabilmekten umutsuzluk duyduğu kızı ve bizzat bu şey,

artırır aşk ateşini ve yanıp tutuşur bir genç kız, bir genç kız için.

Güçlkle tutarak gözyaşlarını, “Hangi akıbet bekliyor beni” der,

“hiç kimse tarafından bilinmeyen ve acayip bir aşkın,

doğa dışı kaygısını çeken? Eğer tanrılar beni esirgemek isteselerdi,

esirgemeleri gerekirdi; eğer beni mahvetmek istemeselerdi,

en azından doğal ve âdet olduğu şekilde bir bela verirlerdi;

ne ineğin aşkı ineği, ne kısrakların aşkı kısrakları yakar,

koyunları koç yakar, kendi dişisi izler erkek geyiği;

kuşlar da böyle birleşir ve bütün hayvanlar arasında

hiçbir dişi, bir dişinin arzusuyla ele geçirilmez:

Kız olmayı hiç istemezdim. Yine de Girit, bütün

ucubelere katlansın diye bir boğayı sevdi Güneş’in kızı,

kuşkusuz bir kadın olarak bir erkeği. Benim aşkım ondan daha tutkulu,

eğer gerçeği itiraf edersem; buna rağmen o, aşkın beklentisini

amaç edindi, buna rağmen o, hileyle ve inek görüntüsüyle

boğaya izin verdi, zinacı olarak aldatılan da bir erkekti.

Her ne kadar bütün yeryüzünden buraya toplansa da hüner,

balmumu sürülmüş kanatlarla gerisingeriye uçsa da Daedalus,

neye yarayacak? Acaba hünerli sanatlarıyla beni kızken, oğlan mı

yapacak? Acaba seni mi değiştirecek, ey Ianthe?

Neden aklını başına almıyor ve kendini toplamıyorsun, ah Iphis,
mantıktan yoksun ve aptalca tutkunu sökü� atmıyorsun?
Ne olarak doğduğunu gör, kendini de kandırmazsan,
caiz olan şeyi iste ve sev, bir kadının sevmesi gereken şekilde!
Beklentidir aşkı yaratan, beklentidir aşkı besleyen;
hakikat bunu senden alıyor. Hiçbir bekçi, seni sevgiyle
sarılmaktan men etmez, ne kaygı içinde ihtiyatlı bir koca
ne sert bir baba, kendisini soranı geri çevirmez bir genç kız,
buna rağmen sahip olamazsın; her şeyin olması için
hem tanrılar hem insanlar çalışsa bile mutlu olamazsın.
Şimdi de dualarımın hiçbiri yersiz değil
ve tanrılar, her neyi yapacak güce sahiplerse, kolayca verirler. Ben de
istiyorum babamın istediği, Ianthe'nin istediği, gelecek kaynatamın istediği
şeyi
ama doğa istemiyor, onların hepsinden daha güçlü olan,
yalnızca bana zarar veren. İşte geldi beklenen zaman,
düğün günü bugün ve artık Ianthe benim olacak,
benimle yekvücut olmayacak, suların ortasında susuzluk çekeceğiz.
Gelinlerin nedimesi ey Iuno neden, ey Düğün tanrısı Hymenaeus neden
geliyorsunuz
bu kutsal törene, evlenecek erkeğin olmadığı, iki kızın evleneceği yere?"
Bu sözlerden sonra sesini bastırır. Öbür kız daha sakın
yanmaz ve çabucak gelmen için ey Düğün tanrısı, yalvarır.
Telethusa, gizlediği şeyden korkup bir şekilde düğün zamanını erteler,
kâh yalandan bayılmayla geciktirir, sık sık alametler
ve düşler, bahane olarak ileri sürülür. Artık uyduruk

bahanelerin hepsini tüketmişti, ertelenen düğünün zamanı
sabit kılınmış ve bir gün kalmıştı ama Telethusa,
kendi ve kızının başından saç kurdelesini
çıkardı, saçlarını serbest bıraktıktan sonra sunağa sarılıp,
“Ey Isis, Paraetionium’u, Mareota arazilerini ve Pharos’u
koruyan, yedi kola ayrılan Nil’i de,
yalvarırım,” dedi, “yardım et, bizi korkumuzdan kurtar!
Seni, ey tanrıça, bir gün seni ve senin şu nişanlarını gördüm,
hepsini de tanıdım, çingirakların gürültüsünü ve eşlik eden bronz
zilleri, buyruklarını da hatırlayıp aklıma yazdım.
Bu kızımın ışığı görmesi ve benim cezalandırılmamam, işte
senin hükmün ve lütfundur; acı ikimize
ve yardım et!” Gözyaşları ardından geldi sözlerinin.
Tanrıçanın kendi sunağını hareket ettirdiği görüldü (hareket de etmişti),
tapınağın kapılarının sarsıldığı, hem Ay’a benzer
boynuzlarının birden parladığı hem çingırağının gürültülü bir şekilde
şingirdediği.
Kaygısız olmasa da gerçekten, yine de hayırlı alametle neşeli
olan ana, tapınaktan ayrıldı. Sağdıç eşlik eder, Iphis damat olarak giderken,
alışık olduğundan daha büyük adımlarla; yüzünde kız parlaklığı
kalmaz, hem kuvveti artar hem ifadesi oldukça
keskindir hem de özensiz saçları, boyca daha kısa,
daha çok gücü vardır bir kadının sahip olduğundan. Çünkü ey Iphis,
az önce bir genç kız olan sen, artık bir erkeksin! Hediyeler götürün tapınağa,
korkudan uzak bir güvenle sevinin! Hediyeler götürürler tapınağa,
eklerler bir de kitabe, kısa bir şiir vardır kitabede:

IPHIS • KIZKEN • ADADIĞI • HEDİYELERİ • ERKEK • OLARAK •
GETİRDİ

Ertesi günün ışığı, ışınlarıyla geniş Dünya'yı aydınlatmıştı,

Venus, Iuno ve ortakları Hymenaeus, düğün yanarcalarına

gelirler ve bir erkek olarak Iphis, Ianthe'sine sahip olur.

İÖ 1. yüzyılda yaşamış olan Sicilyalı Diodoros da kırk kitaptan oluşan “Βιβλιοθήκη Ἱστορική” (Tarihi Kütüphane) adlı külliyyatında çift cinsiyet sonucu cinsiyet değiştirmeye ilgili olayları ayrıntılı bir şekilde aktarır. Bunlardan biri İÖ yaklaşık 145 yılında Arabistan'ın Abae kentinde meydana gelmiş ve tuhaf bir şekilde Aleksandros Balas'ın²⁷ ölümüyle ilişkilendirilmiştir. Olaya göre kral, Kilikya'da Apollon kehanetine danıştığı anda tanrı ona “çifte şekilli birinin doğum yerinden sakınmasını” (φυλάξασθαι τὸν τόπον τὸν ἐνεγκόντα τὸν δίμορφον) salık verir. O anda kehanet anlaşılmaz görünür ama ne demek istediği sonra anlaşılır. Diodoros bu ilginç olayı şöyle anlatır (Diodoros, Βιβλιοθήκη Ἱστορική: 32. 10, 2-9)²⁸:

²⁷ İÖ 150-146 yıllarında Seleukos İmparatorluğu'nun kralı olan I. Aleksandros Balas.

²⁸ Τῆς Ἀραβίας ἐν ταῖς καλουμέναις Ἄβαις ὄκει τις Διόφαντος ὄνομα, τὸ δὲ γένος Μακεδόν. οὗτος ἐγγώριον Ἀραβίαν γυναῖκα γήμας ἐγέννησε υἱὸν μὲν ὁμώνυμον ἑαυτῷ, θυγατέρα δὲ τὴν προσαγορευθεῖσαν Ἑραΐδα. τὸν μὲν οὖν υἱὸν πρὸ τῆς ἀκμῆς ἐπέιδε τελευτήσαντα, τὴν δὲ θυγατέρα γάμου ἔχουσαν ὄραν προκίσας συνκατόκισέ τι ὄνομα Σαμιάδη. οὗτος μὲν οὖν συμβιώσας τῇ γαμηθείσῃ χρόνον ἐνιαύσιον ἀπεδήμησε μακρὰν ἀποδημίαν. τὴν δ' Ἑραΐδα φασὶν ἀρρωστία περιπεσεῖν παραδόξῳ καὶ παντελῶς ἀπιστουμένη. φλεγμονὴν γὰρ ἰσχυρὰν γενέσθαι περὶ τὸ ἦτρον αὐτῆς. ἐπὶ πλέον δὲ οἰδήσαντος τοῦ τόπου, ἔπειτα τῶν πυρετῶν μεγάλων συνεπιγνομένων, καταδοξάσαι τοὺς ἰατροὺς ἔλκωσιν γεγενῆσθαι περὶ τὸν τράχηλον τῆς μήτρας. χρωμένων δὲ αὐτῶν θεραπείαις αἷς ὑπελάμβανον καταστελεῖν τὰς φλεγμονάς, ἐβδομαίας δ' οὐσης ῥῆξιν ἐπιγενέσθαι τῆς ἐπιφανείας, καὶ προπεσεῖν ἐκ τῶν τῆς Ἑραΐδος γυναικείων αἰδοῖον ἀνδρείον ἔχον διδύμους προσκειμένους. τὴν δὲ ῥῆξιν τούτων καὶ τὸ πάθος γενέσθαι μήτε ἰατροῦ μήτ' ἄλλων τῶν ἔξωθεν παρόντων πλὴν μητρὸς καὶ δύο θεραπειῶν. τότε μὲν οὖν ἀχανεῖς γενομένας διὰ τὸ παράδοξον τὴν ἐνδεχομένην ἐπιμέλειαν ποιήσασθαι τῆς Ἑραΐδος καὶ κατασιωπῆσαι τὸ γεγονός. τὴν δὲ ἀπολυθεῖσαν τῆς νόσου τὴν ἐσθῆτα φορεῖν γυναικείαν, καὶ τὴν ἄλλην ἀγωγὴν οἰκουρὸν καὶ ὑπανδρον διαφυλάττειν. καταδοξάζεσθαι δὲ ὑπὸ τῶν συνειδόντων τὴν περιπέτειαν ἐρμαφρόδιτον εἶναι, καὶ κατὰ τὴν γεγεννημένην μετ' ἀνδρὸς συμβίωσιν, τῆς κατὰ φύσιν ἐπιπλοκῆς ἀντιπραττούσης, δοκεῖν αὐτὴν ταῖς ἀρρενικαῖς συμπεριφοραῖς καθωμιληθῆσαι. λανθανούσης δὲ τοὺς ἐκτὸς τῆς διαθέσεως ταύτης, ἐπανελεῖν τὸν Σαμιάδην, καὶ καθάπερ ἦν ἐπιβάλλον τὴν γαμηθεῖσαν ἐπιζητεῖν. οὐ τολμώσης δ' ἐκείνης εἰς ὄψιν ἔλθειν διὰ τὴν αἰσχύνην, τὸν Σαμιάδην φασὶ βαρέως ἐνεγκεῖν. ἐπικειμένον δὲ συνεχέστερον καὶ ἀπαιτοῦντος τὴν σύμβιον, καὶ τοῦ πατρὸς μὴ συγχωροῦντος μὲν, αἰσχυνομένου δὲ τὴν αἰτίαν εἰπεῖν, εἰς μέγα ἠύξετο ἡ διαφορά. ἐπενεγκεῖν τε διὰ τοῦτο δίκην τῷ πατρὶ περὶ τῆς ἰδίας γυναικὸς, τῆς τύχης ὥσπερ ἐν δράμασι τὸ παράδοξον τῆς περιπετείας ἀγούσης εἰς ἔγκλημα. συνεδρουσάντων δὲ τῶν κριτῶν καὶ λόγων ῥηθέντων συμπαρεῖναι μὲν τῇ κρίσει τὸ ἀμφισβητούμενον σῶμα, διαπορεῖν δὲ τοὺς δικαστὰς πότερον προσήκει τὸν ἄνδρα τῆς γυναικὸς ἢ τὸν πατέρα τῆς θυγατρὸς κυριεῦειν. πέρασ τῶν κριτῶν οἰομένων δεῖν ἀκολουθεῖν τάνδρι τὴν γαμηθεῖσαν, τὴν ἀλήθειαν διασαφῆσαι, καὶ θυμῷ τετολμηκότι τὴν καθυποκρινομένην ἐσθῆτα λύσασαν δεῖξαι πᾶσι τὸ τῆς φύσεως ἄρρεν, ῥῆξαι τε φωνὴν δεινοπαθοῦσαν, εἰ τινες ἀναγκάζουσι συνοικεῖν ἀνδρὶ τὸν ἄνδρα. πάντων δὲ καταπλαγέντων καὶ φωνῆ θαυμαζούσης τὸ παράδοξον ἐπισημαινομένων, τὴν μὲν Ἑραΐδα φασὶν ἀποκαλυφθείσης τῆς αἰσχύνης μεταμφιάσασθαι τὸν γυναικεῖον κόσμον εἰς νεανίσκου διάθεσιν, τοὺς δὲ ἰατροὺς, ἐπιδειχθέντων αὐτοῖς τῶν φανέντων, γῶναι ὅτι κατεκέρυπτο φύσις

“Arabistan’da Abae olarak adlandırılan kentte Makedonyalı, Diophantos adında bir adam yaşardı. Bu adam o bölgeden Arabistanlı bir kadınla evlendi, kendi adında Diophantos olarak adlandırılan bir oğlu ve Heraïs adında bir kızı oldu. Oğlan, gençlik çağına gelmeden öldü ama kız, evlilik çağına geldiğinde Diophantos ona çeyizini verdi ve Samiades adında bir adamla evlendirdi. Bu adam eşiyile bir yıl yaşadıktan sonra uzun bir yolculuğa çıktı. Heraïs’in tuhaf ve onu inanılmaz halsiz düşüren bir hastalığa yakalandığı söylenir. Karnının altında sert bir yumru belirdi, o bölgede şiştikçe şişti ve ardından yüksek ateş geldi; hekimler, rahim ağzında bir yara olduğundan kuşkulandılar. Yangıyı azaltacağını düşündükleri tedaviler uyguladılar buna rağmen yedinci gün, yumrunun üst yüzeyi patladı ve kasıklarından testislere yapışık eril üreme organı çıktı. Bu yarılma ve ardından olanlar olduğu zaman ne kızın hekimi ne de ziyaretçiler oradaydılar sadece kızın annesi ve iki hizmetçisi yanındaydı. Bu olağanüstü olaydan şaşkına dönüp Heraïs için ellerinden gelenin en iyisini yaptılar ve olanlarla ilgili hiçbir şey söylemediler. Hastalıktan kurtulan Heraïs, kadın giysileri giydi hem evde oturmaya hem de eşine bağlı biri olarak yaşamaya devam etti. Bununla birlikte onun bir “hermaphroditus” olduğu sırrını bilenler –geçmişteki ilişkisi gözönüne alınınca– doğal ilişki akıllarına yatmadığı için onun kocasıyla eşcinsel ilişki yaşamış olduğunu düşündüler. Durumu hâlâ gizli tutulurken Samiades geri döndü ve Heraïs’in çok utandığı için onun karşısına çıkamayacağını söylediler, Samiades çok öfkelenildi. Sürekli olarak bastırıp karısını talep ederken Heraïs’in babası, onun isteğini reddetti ama nedenini açıklamaktan çok utandığı için anlaşmazlıkları kısa sürede kavgaya dönüştü. Sonuç olarak Samiades, Heraïs’in babasına karşı karısı için bir takım elbise getirdi çünkü yazgı tanrıçası Fortuna sık sık oyunlarda yaptığı şeyi gerçek hayatta yapmıştı, böylece tuhaf değişimi mahkemeye taşıdı. Yargıçlar yerlerini aldıktan ve bütün iddialar sunulduktan sonra davalı,

ἄρρενος ἐν ψοειδεῖ τόπῳ φύσεως θηλείας, καὶ δέρματος περιειληφότος παρὰ τὸ σύνθητες τὴν φύσιν σύντριψις ἐγεγένητο, δι’ ὧν ἐξωδεύοντο τὰ περιτώματα. διόπερ τὸν προσεσυριγγωμένον τόπον ἐλκώσαντας δεῖν κατουλώσαι, τὴν δὲ ἀνδρὸς φύσιν εὐκοσμον ποιήσαντας σὺν ἐνδεχομένη δόξαι κεκρῆσθαι θεραπεία. τὴν δ’ Ἡραΐδα μετονομασθεῖσαν Διόφαντον εἰς τοὺς ἰππεῖς καταλεχθῆναι, καὶ σὺν τῷ βασιλεῖ παρατάξαμενον εἰς τὰς Ἄβας συναναχωρῆσαι. διὸ καὶ τὸν πρότερον ἀγνοοῦμενον χρησιμὸν τότε γνωσθῆναι, σφαγέντος τοῦ βασιλέως ἐν ταῖς Ἄβαις καθ’ ὃν τόπον ὁ δίμορφος ἐγεγένητο. τὸν δὲ Σαμιάδην λέγουσιν, ἔρωτι καὶ τῇ προγεγεννημένῃ συνθηεῖα δεδουλωμένον, αἰσχυνῆ τε τοῦ παρὰ φύσιν γάμου συνεχόμενον, τῆς μὲν οὐσίας τὸν Διόφαντον ἀναδείξαι διαθήκη κληρονόμον, ἑαυτὸν δὲ τοῦ ζῆν

mahkemeye çıktı ve jüri üyeleri bir kocanın mı karısı üzerinde yoksa bir babanın mı kızı üzerinde yetkisi olması gerektiğini tartıştılar. Bununla birlikte mahkeme, bir kadının görevinin kocasına itaat etmek olduğu kararına varınca kadın gerçeği açıkladı. Cesaretini toplayıp onu gizleyen giysiyi çözdü, herkese erkek olduğunu gösterdi ve iki erkeği birlikte yaşamaya zorladığı için mahkemeye meydan okudu. Oradaki herkes şaşkınlık içindeydi ve bu acayip şeyden hayrete düşüp haykırdı. Artık utancı alenen ortaya çıkan Heraïs, kadın kıyafetini çıkarıp erkek gibi giyindi. Kanıtlar gösterildiğinde hekimler, eril organ dişil organın yumurta biçimindeki kısmına gizlendiği ve bir zar, bu organı anormal bir şekilde kapladığı için atıkların boşaltıldığı bir açıklığın oluştuğu sonucuna vardılar. Sonuç olarak delik alanın temizlenmesi ve yaranın kapatılmasının gerekli olduğuna karar verdiler. Böylece eril üreme organı düzgün bir şekle sokulduktan sonra hekimler, mahkeme izniyle böyle bir tedavi uyguladıkları için takdir topladılar. Heraïs, adını Diophantos olarak değiştirdi ve atlı birliğine yazıldı ve kralın askeri güçleri içinde savaştıktan sonra Abae’ a çekilirken ona eşlik etti. Kral, Abae’ da –çifte şekilli birinin doğum yeri (olan)– suikaste uğradığında daha önce anlaşılmayan kehanet açıklığa kavuştu. Samiades’ e gelince, aşkına ve eski aktine hâlâ sadık olan adamın doğaya aykırı olan evliliğinin utancına dayanamadığı için vasiyetinde Diophantos’ u mülküne varis kılarak hayatına son verdiğini söylerler. Böylece bir erkeğin kadından daha güçsüz olduğu kanıtlanırken kadın olarak doğan, bir erkeğin cesaretini ve şöhretini üstlendi.”

Bu olayın ardından Epidauros’ ta meydana gelen ve Aleksandros Balas’ ın ölümünden otuz yıl sonra tarihlendirilen (Doroszewska, 2016: 103; dn. 262)²⁹ başka bir cinsiyet değiştirme vakası yine Diodoros tarafından şöyle anlatılır (Diodoros, Βιβλιοθήκη Ιστορική: 32. 11)³⁰:

μεταστήσαι, ὥστε τὴν μὲν γυναῖκα γεγενημένην ἀνδρὸς ἀναλαβεῖν δόξαν καὶ τόλμαν, τὸν δ’ ἀνδρα γυναικείας ψυχῆς ἀσθενέστερον γενέσθαι.

²⁹ Doroszewska, Hansen tarafından hatalı bir şekilde Büyük İskender olarak tanımlanan Aleksandros Balas’ ın İÖ 145 yılında öldüğünü bu nedenle söz konusu olayın İÖ 115 yılında meydana geldiğini söyler, bkn., Hansen, 1996.

³⁰ Παραπλησία δὲ ταύτῃ τῇ διαθέσει συνετελέσθη περιπέτεια τριάκοντα ἔτεσιν ὕστερον ἐν τῇ πόλει τῶν Ἐπιδαυρίων. ἦν γὰρ τις Ἐπιδαυρία, κόρη μὲν εἶναι δοκοῦσα, γονέων δὲ ὀρφανή, Καλλῶ δ’ ὄνομα. αὕτη τὸν ἐπὶ τῆς φύσεως ἀποδεδειγμένον ταῖς γυναιξὶ πόρον ἄτρητον εἶχεν, παρὰ δὲ τὸν καλούμενον κτένα συριγγωθέντος τόπου ἐκ γενετῆς τὰς περιπτώσεις τῶν ὑγρῶν ἐξέκρινεν. εἰς δὲ τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας παραγενομένη συνωκίσθη τινὶ τῶν πολιτῶν. διετῆ μὲν οὖν χρόνον συνεβίωσε τάνδρι,

“Aynı şartlar altında bir cinsiyet değişimi, otuz yıl sonra Epidauros kentinde meydana geldi. Kız olduğu sanılan, hem yetim hem öksüz Epidauroslu Kallo adında bir genç kız vardı. Dişi üreme organına özgü deliği açık değildi ama *pecten* olarak adlandırılan şeyin yanında idrara çıkmasını sağlayan bir deliği vardı. Bu kız ergenlik çağına geldiğinde bir yurttaşla evlendi ve iki yıl o adamla yaşadı ama bir kadın gibi ilişki yaşayamadığı için doğal olmayan şekilde ilişkiye girmek zorunda kaldı. Bir gün üreme organında ortaya çıkan bir yumru, kadının çok acı ve sancılı çekmesine neden olunca bunun tedavisi için bir dizi hekim çağrıldı. Hiçbiri onu tedavi etme sorumluluğunu üstlenmedi ama onu tedavi etmeyi öneren bir eczacı, yumruyu kestiğinde testislerden ve deliksiz penisten oluşan eril üreme organları ortaya çıktı. Diğerleri bu olağanüstü olaya şaşırıken eczacı, geri kalan eksikleri tedavi etmek için işe koyuldu. İlk önce penis ucunu keserek idrar yoluna bir kanal açtı ve içine gümüş bir sonda sokarak sıvı kalıntılarını çıkardı. Sonra delik alanı temizleyip parçaları bir araya getirdi. Tedaviyi başarıyla gerçekleştirdikten sonra işlevsiz bir kadın olan Kallo’yu sağlıklı bir delikanlı haline getirdiği için iki kat ücret istedi. Kallo, dokuma tezgâhını ve kadınlara özgü diğer aletleri bir yana bıraktı, kıyafeti ve statüsüyle bir erkek olarak (adının sonuna N harfi ekleyip) adını Kallon olarak değiştirdi. Bazıları onun erkek olmadan önce tanrıça Demeter’in rahibesi olduğunu beyan eder ki bu nedenle erkekler tarafından görülmemesi gereken şeylere tanık olduğu için dinsizlikten yargılandı.”

Kallo’nun cinsiyet değiştirdikten sonra başına gelenler acı vericidir. Geçirdiği dönüşümden önce bir rahibe olduğu söylenen ve tanrıça Demeter’in tapımına özgü gizemlere tanık olan Kallo, gelecekte başına ne geleceğinden habersiz ve masum olmasına rağmen, cerrahi müdahaleyle cinsiyet değiştirdiğinde yaşadığı durum,

τὴν μὲν γυναικείαν ἐπιπλοκὴν οὐκ ἐπιδεχομένη, τὴν δὲ παρὰ φύσιν ὀμιλίαν ὑπομένειν ἀναγκαζομένη. μετὰ δὲ ταῦτα φλεγμονῆς αὐτῇ συμβάσης περὶ τὸν κτένα καὶ δεινῶν ἀλγηδόνων ἐπιγενομένων συνεκλήθη πλῆθος ἰατρῶν. καὶ τῶν μὲν ἄλλων οὐδεὶς ὑπισχεῖτο θεραπεύειν, φαρμακοπῶλης δὲ τις ἐπαγγελλόμενος ὑγιάσειν ἔτεμε τὸν ἐπηρμένον τόπον, ἐξ οὗπερ ἐξέπεσεν ἀνδρὸς αἰδοῖα, δίδυμοι καὶ καυλὸς ἄτρητος. πάντων δὲ τὸ παράδοξον καταπλαγέντων ὁ φαρμακοπῶλης ἐβοήθει τοῖς λειπομένοις μέρεσι τῆς πηρώσεως. τὸ μὲν οὖν πρῶτον τὸ αἰδοῖον ἄκρον ἐπιτεμῶν συνέτρησεν εἰς τὸν οὐρητήρα, καὶ καθεὶς ἀργυροῦν καυλίσκον ταύτῃ τὰ περιττώματα τῶν ὑγρῶν ἐξέκομιζε, τὸν δὲ σεσυριγγωμένον τόπον ἐλκῶσας συνέφυσε. καὶ τοῦτον τὸν τρόπον ὑγιοποιήσας διπλοῦν ἀπήτει τὸν μισθόν. ἔφη γὰρ αὐτὸν παρειληφέναι γυναῖκα νοσοῦσαν, καθεστακέναι δὲ νεανίσκον ὑγίαινοντα. ἡ δὲ Καλλὼ τὰς μὲν ἐκ τῶν ἰστίων κερκίδας καὶ τὴν ἄλλην τῶν γυναικῶν ταλασιουργίαν ἀπέθετο, μεταλαβοῦσα δὲ ἀνδρὸς ἐσθῆτα καὶ τὴν ἄλλην διάθεσιν μετωνομάσθη Κάλλον, ἐνὸς στοιχείου ἐπὶ τῷ τέλει τοῦ Ν προστεθέντος.

erkeklerle getirilen yasak çerçevesinde değerlendirilmiş ve dinsizlikle suçlanmıştır. Artık bir erkek olan Kallon'un aklanıp aklanmadığı hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir. Bu olaydan yaklaşık yirmi beş yıl sonra (İÖ 90), Roma yakınlarında ve Atina'da birer cinsiyet değiştirme vakası görülmüş, her iki vaka da diri diri yakılmıştır. Bu tür vakalara sanki bir hekim edasıyla yaklaşan ve durumu oldukça bilimsel bir şekilde ele alan Diodoros, söz konusu vakaları anlatırken toplumun batıl inançlarını ve akıldan yoksunluğunu şu şekilde kınamıştır (Diodoros, Βιβλιοθήκη Ἱστορικῆ: 32. 12, 1)³¹:

“Aynı şekilde Napoli’de ve diğer birçok yerde bu tür ani değişimlerin meydana geldiği söylenir. Erkek ve dişi doğası, gerçekten çift cinsiyetli bir tür oluşturmak için birleştirilmiş değildir çünkü bu imkânsızdır ama Doğa, insanlığın hayret etmesi ve şaşırması için bedensel kısımlarda bu aldatıcı izlenimi vermiştir. İşte bu nedenle cinsiyet değişimlerini eğlence için değil, okuyucularımızın çoğunun gelişimi için kayda değer bulduk. Çünkü bu tür şeyleri uğursuzluk alameti olarak düşünen birçok insan, soy ve kent, batıl inançlara kapılmaktadır. Mars Savaşı patlak verdiğinde kayıtlara göre yukarıda tarif edilenlere benzer çift cinsiyetli, Roma’dan çok uzakta yaşamayan bir İtalyan vardı. Senato durumdan haberdar edildiğinde, batıl inancın sebep olduğu korkuyla ve itaate bağlı kalınarak Etrüsklü biliciler bu yaratığın diri diri yakılmasını emrettiler. Böylece doğası bizim gibi olan ve aslında bir canavar olmayan biri, anomalinin yanlış anlaşılması yüzünden uygunsuz bir sonla

λέγεται δ’ ὑπὸ τινῶν ὅτι πρὸ τοῦ μεταλαβεῖν τὴν εἰς ἄνδρα μορφήν ἰέρεια τῆς Δήμητρος ἐγεγένητο, καὶ τὰ τοῖς ἄρρεσιν ἀόρατα ἰδοῦσα κρίσιν ἔσχεν ἀσεβείας.

³¹ Ὁμοίως δ’ ἐν τῇ Νεαπόλει καὶ κατ’ ἄλλους τόπους πλείονας ἱστοροῦνται γεγονέναι τοιαῦτα περιπέτειαι, οὐκ ἄρρενος καὶ θηλείας φύσεως εἰς διμορφον τύπον δημιουργηθείσης, ἀδύνατον γὰρ τοῦτο, ἀλλὰ τῆς φύσεως διὰ τῶν τοῦ σώματος μερῶν ψευδογραφούσης εἰς ἐκπληξιν καὶ ἀπάτην τῶν ἀνθρώπων. διόπερ καὶ ἡμεῖς τὰς περιπετείας ταύτας ἀναγραφῆς ἠξιώσαμεν, οὐ ψυχαγωγίας ἀλλ’ ὠφελείας ἕνεκα τῶν ἀναγινωσκόντων. πολλοὶ γὰρ τέρατα τὰ τοιαῦτα νομίζοντες εἶναι δεσποδαμονοῦσιν, οὐκ ἰδιῶται μόνον ἀλλὰ καὶ ἔθνη καὶ πόλεις. κατ’ ἀρχὰς γοῦν τοῦ Μαρσικοῦ πολέμου πλησίον τῆς Ῥώμης οἰκοῦντά φασιν Ἰταλικόν, γεγαμηκότα παραπλήσιον τοῖς εἰρημένους ἀνδρόγυνον, προσαγγεῖλαι τῇ συνκλήτῳ, τὴν δὲ δεσποδαμονήσασαν καὶ τοῖς ἀπὸ Τυρρηνίας ἱεροσκόποις πεισθεῖσαν ζῶντα προστάξει καῦσαι. τοῦτον μὲν οὖν ὁμοίως κεκοινωνηκότα φύσεως, ἀλλ’ οὐ πρὸς ἀλήθειαν τέρας γεγενημένον, φασιν ἀγνοῖα τῆς νόσου παρὰ τὸ προσῆκον ἀπολωλέναι. μετ’ ὀλίγον δὲ καὶ παρ’ Ἀθηναίοις τοῦ τοιοῦτου γενομένου διὰ τὴν ἀγνοίαν τοῦ πάθους ζῶντά φασι κατακαῖναι. καὶ γὰρ τὰς λεγομένας υἷνας τινὲς μυθολογοῦσιν ἄρρενας ἅμα καὶ θηλείας ὑπάρχειν, καὶ παρ’ ἐνιαυτὸν ἀλλήλας ὀχεύειν, τῆς ἀληθείας οὐχ οὕτως ἐχούσης. ἑκατέρου γὰρ τοῦ γένους ἀπλήν ἔχοντος καὶ ἀνεπίμικτον τὴν φύσιν, προσώρισται τὸ ψευδογραφοῦν καὶ παρακροῦόμενον τοὺς εἰκῆ θεοροῦντας. τῇ μὲν γὰρ θηλείᾳ πρόσκειται τι κατὰ τὴν φύσιν παρεμφερὲς ἄρρενι μορίῳ, τῷ δὲ ἄρρενι κατὰ τὸ ἐναντίον ἔμφασιν θηλείας φύσεως. ὁ δ’ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ζώων, γινομένων μὲν πρὸς ἀλήθειαν πολλῶν καὶ παντοδαπῶν τεράτων, μὴ τρεφομένων δὲ καὶ εἰς τελείαν αὐξήσιν ἔλθειν οὐ δυναμένων. ταῦτα μὲν εἰρήσθω πρὸς διόρθωσιν δεσποδαμονίας.

karşılaştı. Bu olaydan kısa bir süre sonra Atina’da böyle başka bir durum oldu ve yine anomalinin yanlış anlaşılması yüzünden o kişi diri diri yakıldı. Aslında, sırtlan denilen hayvanların hem erkek hem de dişi olduğu ve birbirini takip eden yıllarda sırayla cinsiyet değiştirdikleri konusunda hayali hikâyeler bile vardır³². Bu doğru değildir, hem erkeğin hem de dişinin basit ve farklı cinsel özellikleri vardır ancak her durumda yanlış bir izlenim yaratan ve sıradan gözlemciyi aldatan bir çıkıntı bulunur: Dişi, üreme kısımlarında erkek organına benzeyen bir uzantıya sahiptir bunun tam tersi erkek, dişinin üreme organına benzer bir görünüme sahiptir. Aynı düşünce tüm canlılar için geçerlidir ve her türden canavarın sıklıkla doğduğu doğru olsa da gelişmezler ve tam olgunluğa erişemezler. Batıl korkulara çare olarak bunlar söylensin.”

Diodoros’un hekimvari görüşlerinden yaklaşık yüz otuz yıl sonra (İS 45) Antiokheia’da yaşanan bir cinsiyet değiştirme vakası, Trallesli Phlegon tarafından oldukça uzun ve detaylı bir şekilde şöyle anlatılır (Phlegon, Περὶ Θαυμασίων: 6)³³:

“Atina’da Antipater’in arkhonluğunda, Roma’da Marcus Vinicius ve Corvilius olarak da adlandırılan Titus Statilius Taurus’un konsüllüğünde, Menderes Nehri’nin kenarındaki Antiokheia’da da erdişi biri oldu. Anası babası soylu sınıftan olan on üç yaşında, çok güzel ve iyi huylu olan bu genç kız, birçok talip tarafından istendi. Ebeveynleri istedikleri adamla kızını nişanladılar; kız, düğün günü evden çıkmak üzereyken birden korkunç bir acıyla bağırdı. Yakınları onunla ilgilediler, karın ağrısı ve sancı çeken kıza baktılar ama hastalığın doğasıyla ilgili herkesi şaşkırtan acısı, kesintisiz üç gün sürdü.

³² Ovidius da sırtlanların cinsiyet değiştirdiklerini şöyle anlatır: “Si tamen est aliquid mirae novitatis in istis | alternare vices et, quae modo femina tergo | passa marem est, nunc esse marem miremur hyaenam.” (Yine de o hayvanlarda olağanüstü bir acayiplik varsa, sırayla cinsiyet değiştirdiğine ve az önce dişi olarak sırtında erkeğe izin veren sırtlanın şimdi bir erkek olduğuna hayret edelim!), *Metamorphoses*, XV. 408-410 [Coşkun Abuagla, 2019: 149]).

³³ Καὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ δὲ, τῇ πρὸς Μαϊάνδρῳ ποταμῷ, ἐγένετο ἀνδρόγυνος, ἄρχοντας Ἀθήνησιν Ἀντιπάτρου, ὑπατευόντων ἐν Ῥώμῃ Μάρκου Βινικίου, καὶ Τίτου Στατιλίου Ταύρου, τοῦ Κουρβιλίου ἐπικληθέντος. Παρθένος γὰρ γονέων ἐπισήμων τρισκαίδεκαέτις ὑπάρχουσα ὑπὸ πολλῶν ἐμνηστεύετο, οὓσα εὐπρεπῆς. ὡς δ’ ἐνεγυήθη ᾧ οἱ γονεῖς ἐβούλοντο, ἐνστάσης τῆς ἡμέρας τοῦ γάμου προϊέναι τοῦ οἴκου μέλλουσα αἰφνιδίως πόνου ἐμπεσόντος αὐτῇ σφοδροτάτου ἐξεβόησεν. ἀναλαβόντες δ’ αὐτὴν οἱ προσήκοντες ἐθεράπευον ὡς ἀλγήματα ἔχουσαν κοιλίας καὶ στρόφους τῶν ἐντός· τῆς δὲ ἀλγηδόνης ἐπιμενούσης τρισὶν ἡμέραις ἐξῆς ἀπορίαν τε πᾶσι τοῦ πάθους ποιοῦντος, τῶν πόνων οὔτε νυκτὸς οὔτε ἡμέρας ἐνδοσιν λαμβανόντων, καίτοι πᾶσαν μὲν θεραπείαν αὐτῇ προσφερόντων <τῶν> ἐν τῇ πόλει ἰατρῶν, μηδεμίαν δὲ τοῦ πάθους δυναμένων αἰτίαν εὐρεῖν, τῇ τετάρτῃ τῶν ἡμερῶν περὶ τὸν ὄρθρον μεῖζονα τῶν πόνων ἐπίδοσιν λαμβανόντων, σὺν μεγάλῃ οἰμωγῇ ἀνακραγούσης, ἄφνω αὐτῇ ἀρσενικὰ

Sancıları gece gündüz geçmedi, kentteki doktorlar da her tür tedaviyi denemelerine rağmen hastalığının nedenini bulamadılar. Dördüncü gün şafak vakti sancıları artan kız, feryat edip haykırıırken birden eril üreme organları çıktı ve genç kızken bir erkek oluverdi. Olay, imparator Claudius'a haber verildi, o da bu alametten dolayı Capitolium'da Iupiter Averruncus için bir sunak inşa ettirdi.”

Phlegon ortaya çıkan belirtilerden durumun kesinlikle çift cinsiyet vakası olduğunu anladiğı için olayı, “Antiokheia’da da erdişi biri oldu” diye anlatmaya başlamış ama cinsiyet değıştiren kişinin hayatını nasıl sürdürdüğü hakkında herhangi bir bilgi vermemiştir. Antiokheia’da yaşanan bu olay, korkunç bir alamet olarak görülmüş olmalı ki durum, imparator Claudius’a haber verildiğinde bu alamete neden olan kötülüğün ve uğursuzluğun bir an önce savuşturulması için Capitolium Tepesi’nde en büyük tanrı Iupiter için “Kötülüğü Savuşturan” (Averruncus) lakabıyla bir sunak inşa ettirilmiştir.

Phlegon tarafından aktarılan diğere olay, İS 53 yılında İtalya’da Mevania kasabasında meydana gelmiştir. Bu olayda da çift cinsiyetli bir kız, ergenlik dönemine girdiğinde vücudunda yaşadığı inanılmaz değışimle birdenbire erkek oluvermiş, cinsiyet değıştiren bu kişinin daha sonra hayatını nasıl sürdürdüğü hakkında yine herhangi bir bilgi verilmemiştir. Olay şöyle anlatılır (Phlegon, Περὶ Θαυμασίων: 7)³⁴:

“Atina’da Dionysodoros’un arkhonluğunda, Roma’da Decimus Iunius Silanus Torquatus ve Quintus Haterius Antoninus’un konsüllüğünde İtalya’da Mevania adındaki bir kasabada erdişi biri oldu. Soyu Smyrnalı olan Philotis adındaki bir genç kız, evlilik çağına geldiğinde ebeveynleri tarafından bir adamla nişanlandı, eril üreme organları görüldükten sonra bir erkek oldu.”

Phlegon tarafından cinsiyet değıştirmeyle ilgili bahsedilen son iki olay oldukça farklıdır, bunlarda bir erkek olarak dönüşüm geçiren çift cinsiyetli kişilere daha sonra ne olduğu hakkında okuyucuya biraz bilgi verilmiştir. Üçüncü olayın tarihini vermek için yazar tarafından “κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους” (aynı zamanlarda) ifadesinin

μόρια προέπεσεν, καὶ ἡ κόρη ἀνήρ ἐγένετο. μετὰ δὲ χρόνον εἰς Ῥώμην ἀνηέχθη πρὸς Κλαύδιον Καίσαρα· ὁ δὲ τούτου ἕνεκα τοῦ σημείου ἐν Καπετωλίῳ Διὶ Ἀλεξικάκῳ ἰδρύσατο βωμόν.

³⁴ ἐγένετο καὶ ἐν Μηουανίᾳ, πόλει τῆς Ἰταλίας, ἐν Ἀγριππίνης τῆς Σεβαστῆς ἐπαύλει ἀνδρόγυνος, ἄρχοντας Ἀθήνησιν Διονυσοδώρου, ὑπατευόντων ἐν Ῥώμῃ Δέκμου Ἰουνίου Σιλανοῦ Τορκουάτου καὶ

kullanılmış olması, bunun İS 53 yılında meydana gelen ikinci olayla aynı ya da yakın bir zamanda gerçekleşmiş olduğunu vurgulamaktadır. Olay şöyle anlatılır (Phlegon, Περὶ Θαυμασίων: 8)³⁵:

“Aynı zamanlarda Epidauros’ta da yoksul bir ailenin çocuğu olan erdişi biri vardı, önceden Sympherousa olarak adlandırılan bu çocuk, erkek olduktan sonra Sympheron olarak adlandırıldı. Hayatını bahçıvan olarak geçirdi.”

Phlegon tarafından çift cinsiyet konusunda aktarılan son olay, İS 116 yılında Syria’daki Laodikeia kasabasında meydana gelmiştir. Phlegon’un da Plinius gibi olayda geçen kişiyi bizzat gördüğünü aktarması, bu tür şeylere kuşkuyla yaklaşan herkese bu olayların gerçek ve yaşanmış olduğunu kanıtlama isteğinden başka bir şey değildir ve bu nedenle dikkate değerdir. Olay şöyle aktarılır (Phlegon, Περὶ Θαυμασίων: 9)³⁶:

“Syria’daki Laodikeia’da Aitete adında bir kadın vardı, eşiyle birlikte yaşarken dönüşüm geçirdi ve bir erkek olup Aitetos olarak adlandırıldı. (Olay) Atina’da Makrinos’un arkhonluğunda, Roma’da Lucius Lamia Aelianus ve Sextus Carminius Veterus’un konsüllüğünde (oldu). Ben bu adamı bizzat gördüm.”

Phlegon’un eserinde tarihsel kayıtlara dayanan ve gerçek hayattan alınan toplam dört adet cinsiyet değiştirme vakası bulunmaktadır. Söz konusu eserde aynı konuyla ilgili bir de söylence vardır. Bu söylence, Yunanistan’da Thessalia bölgesindeki Lapithae halkının kralı Elatos’un kızının başına gelenlerle ilgilidir. Olaya göre kral Elatos’un Kainis adındaki kızı bir gün deniz tanrısı Poseidon’un (Neptunus) saldırısına uğrar ama tanrı, kızla birlikte olmasının karşılığında onun istediği bir dileği gerçekleştireceğini vadeder. Kainis, kendi isteği dışında gerçekleşen bu birlikteliğe karşılık tanrının kendisini bir erkeğe dönüştürmesini ister. Poseidon, kızın dileğini yerine getirir, onu hem bir erkeğe dönüştürür hem de bedenini silah işlemez kılar. Bu olaydan sonra Kainis artık Kaineus olarak adlandırılır (Phlegon, Περὶ Θαυμασίων:

Κοῖντου Ἀτερίου Ἀντωνίνου. Φιλῶτις γάρ τις ὀνόματι παρθένος, Σμυρναία τὸ γένος, ὥραία πρὸς γάμον ὑπὸ τῶν γονέων κατεγγεγυημένη ἀνδρὶ, μορίων αὐτῇ προφανέντων ἀρρενικῶν ἀνὴρ ἐγένετο.

³⁵ καὶ ἄλλος δὲ τις ἀνδρόγυνος κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἐγένετο ἐν Ἐπιδαύρῳ, γονέων ἀπόρων παῖς, ὃς ἐκαλεῖτο πρότερον Συμφέρουσα, ἀνὴρ δὲ γενόμενος ὀνομάζετο Συμφέρων, κηπουρῶν δὲ τὸν βίον διῆγεν.

³⁶ καὶ ἐξ Λαοδίκειαν δὲ τῆς Συρίας γυνή, ὀνόματι Αἰτητή, συνοικοῦσα τῷ ἀνδρὶ ἔτι μετέβαλε τὴν μορφήν καὶ μετωνομάσθη Αἰτητὸς ἀνὴρ γενόμενος, ἄρχοντος Ἀθήνησιν Μακρίνου, ὑπατευόντων ἐν Ῥώμῃ Λουκίου Λαμία Αἰλιανοῦ καὶ <Σέξτου Καρμίνιου> Οὐέτερος. τοῦτον καὶ αὐτὸς ἐθεασάμην.

5)³⁷. Ovidius da eserinde bu söylenceye değinir ve olayı şu şekilde anlatır (Ovidius, *Metamorphoses*: XII. 189-209 [Coşkun Abuagla, 2019: 323]):

“Hey gidi hey, Elatus’un kızı Caenis güzelliğiyle ünlüydü,
Teselyalı kızların en güzeli, hem komşu kentlerde
hem senin kentinde (çünkü senin halkındandı ey Achilles!),
birçok talibin adaklarıyla istenen.

Belki Peleus da o gerdek yatağına yeltenirdi

ama artık ya ananla evlenmişti

ya da söz kesilmişti. Caenis evlenip

hiç gerdek yatağına girmedi ve gözden uzak kıyıları aşındırırken,

deniz tanrısının gücüne katlandı (Söylenti böyle anlatıyordu).

Neptunus, el değmemiş sevişmeden haz aldığı anda:

‘Aldığım kızlığının karşılığında’ dedi, ‘dileklerin kaygıdan uzak olsun!

Seç, arzu ettiğin şeyi!’ (Aynı Söylenti, bunu da anlatıyordu).

‘Bu zorbalık, dileğimi büyük kıldı’ dedi Caenis,

‘böyle bir şeye hiç katlanmamak için bahşet, kadın olmayayım;

hani, her şeyi bahşedecektin!’ Son sözlerini oldukça kalın bir

sesle söyledi; o sesin, bir erkeğin sesi olduğu sanılabilirdi.

Öyleydi çünkü artık dileğine, derin denizin tanrısı

işmar etmişti ve üstüne üstlük bahşetmişti, hiçbir darbeyle

yaralanmamasını ya da kılıçla ölmemesini.

Hediyesiyle neşe içinde gitti, erkeklere özgü işlerle ömrünü

geçirdi Atraxlı ve Peneus’a ait arazileri dolaştı.”)

³⁷ Οἱ αὐτοὶ ἱστοροῦσιν κατὰ τὴν Λαπίθων χώραν γενέσθαι Ἐλάτῳ τῷ βασιλεῖ θυγατέρα ὀνομαζομένην Καϊνίδα. ταύτη δὲ Ποσειδῶνα μίγντα ἐπαγγείλασθαι ποιήσειν αὐτῇ ὃ ἂν ἐθέλῃ, τὴν δὲ ἀξιώσαι μεταλλάξαι αὐτὴν εἰς ἄνδρα ποιησαί τε ἄτρωτον. τοῦ δὲ Ποσειδῶνος κατὰ τὸ ἀξιωθὲν ποιήσαντος μετονομασθῆναι Καϊνέα.

Phlegon, Kainis'in erkek olduktan sonra hayatının geri kalanını nasıl geçirdiğinden bahsetmez. Antik dönem söylence yazarları da Elatos'un kızı olarak tanıttıkları Kainis'in sadece cinsiyet değiştirmesinden bahsedip hakkında genel bilgi verirler (Apollodoros, Βιβλιοθήκης Επιτομή: 1. 22; Apollonios, Ἀργοναυτικά: 1. 57-64; Vergilius, Aeneis: 6. 448-449; Hyginus, Fabulae: 14, 4)³⁸. Oysa Kaineus söylencesinin Argoslu Akousilaos (İÖ 6 yy.) tarafından anlatıldığı, 20. yüzyılın başında Mısır'da Oksyrrhynkhos'ta bulunan bir dizi *papyrus* sayesinde kanıtlanmıştır. Ele geçen *papyrus* parçalarında adı bilinmeyen bir Yunan gramercinin Akousilaos'un "Ἱστορία/ Γενεαλογία" (Araştırma/ Soy Ağaçları) adlı eserinden bir bölümü alıntıladığı ve bunun Kaineus söylencisiyle ilgili olduğu anlaşılmıştır. Tamamlanan parçalara göre erkek olduktan sonra Lapithae halkının kralı olan Kaineus kibire kapılıp kargısını *agoranın* ortasına saplamış, herkesin ona tanrı gibi tapmasını ve yemin etmesini emretmiş, bu saygısızlığa çok öfkelenen Zeus'un kışkırtmasıyla Pirithous'un düğününde at adamlar (kentauroi) onun üstüne saldırmış ama bedeni silah işlemez olduğu için Kaineus hiçbir zarar görmemiştir. Bu nedenle at adamlar, kökünden kopardıkları ağaçları onun üstüne yığıp nefessiz kalmasına neden olmuşlar ve onu yerin dibine gömmüşlerdir (Grenfell – Hunt, 1919: 127-128 (1611. [II. 38-100]); 133-134 [fragmanlar]). Ovidius da aynı söylenceyi anlatır ve Kaineus'un at adamlarla yaptığı savaşın sonunda efsanevi bir kuşa dönüştüğünü şöyle aktarır (Ovidius, Metamorphoses: XII. 459-531 [Coşkun Abuagla, 2019: 331-333]):

Caeneus beşini ölüme göndermişti: Styphelus'u, Bromus'u,

Antimachus'u, Elymus'u ve balta taşıyan Pyracmus'u;

yaralarını hatırlamıyorum, sayılarını ve adlarını aklıma yazdım.

Fırladı, ölüme gönderdiği Makedonyalı Halesus'un ganimetleriyle

³⁸ ὅτι Καίνεὺς πρότερον ἦν γυνή, συνελθόντος δὲ αὐτῇ Ποσειδῶνος ἠτήσατο ἀνὴρ γενέσθαι ἄτρωτος: διὸ καὶ ἐν τῇ πρὸς Κενταύρους μάχῃ τραυμάτων καταφρονῶν πολλοὺς τῶν Κενταύρων ἀπόλεσεν, οἱ δὲ λοιποὶ, περιστάνας αὐτῷ, ἐλάταις τύπτοντες ἔχωσαν εἰς γῆν.

ἦλυθε δ' ἀφνειὴν προλιπῶν Γυρτῶνα Κόρωνος| Καίνειδης, ἐσθλὸς μὲν, εὐὸ δ' οὐ πατρὸς ἀμείνων.| Καίνεα γὰρ ζῶν περ ἔτι κλείουσιν αἰοῖοι| Κενταύροισιν ὀλέσθαι, ὅτε σφέας οἶος ἀπ' ἄλλων| ἦλασ' ἀριστήων: οἱ δ' ἔμπαλιν ὀρμηθέντες| οὔτε μιν ἐγκλίνας προτέρω σθένον, οὔτε δαΐξαι:| ἀλλ' ἄρρηκτος ἄκαμπτος ἐδύσετο νειότη γαίης,| θεινόμενος στιβαρῆσι καταΐγδην ἐλάτησιν.

et iuvenis quondam, nunc femina, Caeneus | rursus et in veterem fato revoluta figuram.

Hic Caeneus Elati filius, Magnesius, ostendit nullo modo Centauros ferro se posse uulnerare sed truncis arborum in cuneum adactis; hunc nonnulli feminam fuisse dicunt, cui petenti Neptunum propter conubium optatum dedisse ut in iuuenilem speciem conuersus nullo ictu interfici posset; quod est nunquam factum, nec fieri potest ut quisquam mortalis non posset ferro necari aut ex muliere in uirum conuerti.

silahlanan, uzuvlarıyla ve bedeniyle devasa
Latreus (Yaşı, gençle yaşlı arasındaydı ama
delikanlı gücü vardı, kır saçları şakaklarını farklı kılıyordu);
kalkanıyla, miğferiyle ve Makedonya mızrağıyla
açıkta, yüzünü döndürerek her iki orduya,
silahlarını çarptı birbirine ve atını sürdü belli bir daire içinde
ve kabara kabara pek çok söz yağdırdı boş havaya:
'Seni de hazmedeyim mi ey Caenis? Çünkü sen benim için daima bir kadın,
sen benim için Caenis olacaksın. Doğuştan cinsiyetin sana
hatırlatmadı mı? Aklına geliyor mu hangi eylemle ödül,
hangi bedelle bir erkeğin sahte görüntüsünü kazandığın?
Ne olarak doğduğunu gör ya da ne görüp geçirdiğini. Git,
sepetinle birlikte örekeni al ve başparmağınla iplikleri döndür!
Savaşları erkeklere bırak!' Böyle sözler atıp tutarken o, Caeneus
hızla fırlattığı mızrağıyla geniş böğrünü yırttı,
erkek kısmının at kısmıyla birleştiği yerden. O, acıyla kudurdu
ve Phylluslu gencin çıplak yüzüne mızrağını vurdu;
başka türlü geri tepmez bu, bir evin damından dolunun geri tepmesinden
ya da biri, küçük bir taşla oyuk davula vurduğunda, taşın geri tepmesinden.
Çok yakın mesafeden saldırdı ve sert böğrüne kılıcını
saplamak için mücadele etti ama böğrü, kılıca geçit vermedi.
'Yine de kesinlikle kaçamayacaksın!
Kılıcımın yanıyla kesileceksin, ucu kör olduğu için' dedi, kılıcını yanlamasına
döndürdü ve uzun sağ eliyle hayalarını kavradı;
darbe inletti, mermer yontunun gövdesindeki darbeler gibi
ve boynuna vurulduğunda kırılıp etrafa sıçrayan tabakalar gibi.

Uzuvlarının incinmediğini yeterince gösterdiğinde hayret eden Latreus'a,
'Haydi şimdi' dedi Caeneus, 'kılıcımla senin bedenini
deneyelim!' Ve kabzasına kadar kürek kemiklerine sürdü
ölümcül kılıcı, bağırsaklarının içine soktu kör elini
ve döndürdü, yara içinde yara açtı.
İşte, çıldırmış bir halde çifte yaratıklar akın ederler yoz âdetlerince,
hepsi kargılarını bir tek buna fırlatıp atar;
keskin kargılar düşer, bütün darbelere karşı yaralanmadan
ve kanla lekelenmeden karşılarında durur Elatus'un oğlu Caeneus.
Bu tuhaf durum, onları hayrete düşürür. 'Ah, ne büyük rezalet!'
diye haykırır Monychus, 'Biz kocaman bir kalabalık, yeniliyoruz
erkek denilmeyecek biri tarafından: O bir erkek olduğu halde, biz uyuşuk
hareketlerle
onun önceden olduğu şeyiz! Ne yararı var iri uzuvların?
Ne yararı var iki kat gücün? Ne yararı var çifte yapımızın
bizimle birleştirdiği şeyin, en güçlü yaratıklar olarak?
Ne bir tanrıça anadan ne de Ixion'dan cana geldiğimizi
düşünüyorum: O Ixion, o kadar büyüktü ki yüce Iuno'nun
zevkine vardı. Biz, erdişi bir düşman tarafından alt ediliyoruz!
Kayaları, ağaçları ve bütün dağları yuvarlayın üzerine
ve ağaçları fırlatıp dayanıklı canını yok edin!
Sıksın orman gırtlığını ve ağırlık, yara yerine geçsin!'
dedi ve tesadüf bu ya, kudurmuş güney rüzgârının gücüyle
devrilen bir ağacı ele geçirip güçlü düşmanına karşı fırlattı
ve örnek oldu. Kısa sürede Othrys,
ağaçtan yoksun kaldı, Pelion da gölgelik yerlerini kaybetti.

Devasa yığınla örtülen Caeneus, ağaçların
ağırlığı altında bayılacak gibi oldu ve yığılan meşe ağaçlarını,
sert omuzlarıyla taşıdı ama sonra yüzünün ve başının
üstündeki ağırlık arttığı için havaya verecek nefesi kalmadı;
ara sıra tükenir gibi oldu, az sonra kendisini beyhude yere havaya
kaldırmaya ve fırlatılan ağaçları devirmeye çalıştı,
ara sıra sarsıldı, işte şu gördüğümüz
yalçın Ida gibi, yerin hareketleriyle sarsıldığında.
Akıbeti meçhuldür: Kimileri, ağaç yığını yüzünden bedeninin
boş Tartarus'un altına savrulduğunu anlatıp durdu;
Ampycus'un oğlu bunu reddetti ve toprak yığının ortasından
bir kuşun, boz kanatlarıyla şeffaf havaya çıktığını gördü,
o zaman ilk kez ve o zaman son kez bana görünen.
Mopsus, bunu yumuşak uçuşuyla kendi ordugâhını
teftiş ederken ve etrafta büyük bir gürültüyle ses çıkarırken
gördüğünde, gözleriyle ve ruhuyla birlikte takip edip,
'Ey Caeneus, selam' dedi, 'bir zamanlar Lapith soyunun
şanı ama şimdi eşsiz bir kuş olan en yüce adam!'

Antik kaynaklarda "çift cinsiyet" nedeniyle "cinsiyet değiştirme" konusunda tarihsel gerçeklere dayanılarak anlatılan tüm olayların nişanlı genç kızların ya da evli kadınların başına geldiği fark edilmektedir. Söz konusu tüm vakalarda aniden eril üreme organlarının bedenden dışarıya fırlayıp açığa çıkmasıyla akıl almaz bir dönüşüm gerçekleşir ve önceden bir genç kız/ kadın olduğu sanılan kişinin aslında bir erkek olduğu anlaşılır. Dönüşümün akabinde nişan ya da evlilik akti son bulur ve kişi, (yapılan cerrahi müdahaleyle) hayatını bir erkek olarak ve erkeğe özgü işler yaparak sürdürür. İncelenen on üç olayda gerçekleşen durum, kadından erkeğe dönüşümdür, erkekten kadına dönüşümle ilgili herhangi bir vakaya rastlanmamıştır (Graumann, 2013: 184; dn. 24).

3- İlgili Vakalar İçin Tıp Literatüründe Kullanılan Terimler

İncelenen vakalar tıp literatüründe *hypospadias* (ὕπό+σπάδων) ve *pseudo-hermaphroditizm* (ψεύδος+έρμαφρόδιτος) terimiyle açıklanmaktadır:

Hypospadias, erkek bebeklerde görülen bir anomali olup bu bebeklerde idrar kanalı, penisin alt yüzünde ve daha geride bulunur yani idrar kanalının bulunduğu noktaya penis ucu arasındaki mesafede idrar kanalı oluşmaz. Dolayısıyla bu anomali, Diodoros tarafından anlatılan Kallo vakasında olduğu gibi ancak cerrahi müdahaleyle düzeltilebilir.

Pseudo-hermaphroditizm terimi, asıl cinsiyetin gizli kalmasından dolayı “kız görünümünde erkek” ya da “erkek görünümünde kız” olma durumu için kullanılır tıpkı Ovidius’un Giritli Iphis’i tarif ettiği gibi (Ovidius, *Metamorphoses*: 9. 712-713)³⁹. Bu kişiler ya dişi (XX) ya da erkek (XY) kromozom yapısına sahip olup asıl cinsiyete ait üreme organları iç bölgede gizli kalır. Bu durumda incelenen vakalarda erkek olup kız sanılan kişilerin yaşadıkları durum aslında *pseudo-hermaphroditizm* terimiyle değil, *γυνάδρος* (dişier) terimiyle açıklanmalıdır çünkü bu tür kişiler tanrı Hermaphroditos gibi erkek görünümünde değil, kadın görünümündedirler ve eril üreme organları iç bölgede gizlendiği için eril cinsel güçlerini kullanamazlar. İlgili terimler etimolojik açıdan şu şekilde açıklanabilir:

1) Hermaphrodit: Etimolojik açıdan “kadınsı” anlamına gelen bu sözcük, eril cinsel güçten yoksun, dış görünümde erkek olmasına rağmen ruhsal bakımdan kadına özgü hisleri taşıma, bunların hareket ve davranışlara yansımaları durumudur. Antik Roma Dönemi’nden itibaren *hermaphroditus* sözcüğüne dayanan yanlış anlama sonucu “çift cinsiyet” anlamında “gerçek hermaphrodit” terimi kullanılmıştır. Bazı kişilerde testis ve yumurtalıkların birlikte bulunması olarak açıklanan bu hastalık, çok nadir görülen bir anomali olarak tıp literatürüne geçmiştir.

2) Pseudo-hermaphrodit: Etimolojik olarak “yalancı kadınsı” anlamına gelmektedir. Antik Roma Dönemi’nden itibaren *hermaphroditus* sözcüğüne dayanan yanlış anlama sonucu, asıl cinsiyetin gizli kalmasından dolayı “kız görünümünde erkek” ya da

³⁹ cultus erat pueri, facies quam sive puellae | sive dares puero, fuerat formosus uterque. (Kıyafeti, oğlan çocuğunun kıyafetiydi, yüzü gerek bir kız gerek bir oğlan çocuğuna atfedebildiğin, her iki bakımdan güzeldi).

“erkek görünümünde kız” durumunu açıklamak için “çift cinsiyet” anlamında kullanılmıştır. İki farklı türü vardır:

i. Ἀνδρόγυνος (Erdişi): Tıp literatüründe “erkek pseudohermaphrodit” terimiyle tanımlanmıştır. Dış görünüşte erkek sanılan kişiler söz konusudur. Bu tür kişiler XY erkek kromozom yapısına sahip oldukları ve üreme organları erkeklerinkine benzediği için aslında kız olan çocuk, erkek sanılarak yetiştirilmektedir. Bu durumdaki kişinin yapılan cerrahi müdahaleyle asıl cinsiyetine döndürülmesi gerekir. Bu anomali iki değişik şekilde görülebilir:

a. Dış görünüşte bir ya da iki testisi olup eril üreme organları bulunan kişiler söz konusudur. Eğer dıştan görülen üreme organları normal değilse, *hypospadias* durumu vardır.

b. Erkekteki dış üreme organları iki taraflıdır ve penis, yetersiz büyüklüktedir. Testise bağlı cinsel dişilik sendromu fazlasıyla yanılmaya neden olmaktadır, özellikle göğüs, normal olarak gelişmiştir. Tek belirgin anormallik, kasıklarda ve koltuk altında kıllanma olmamasıdır (Öztürel, 1981: 262).

ii. Γυνάνδρος (Dişier): Tıp literatüründe “dişi pseudohermaphrodit” terimiyle tanımlanmıştır. Dış görünüşte dişi sanılan kişiler söz konusudur. Bu tür kişiler XX dişi kromozom yapısına sahip oldukları ve üreme organları dişilerinkine benzediği için aslında erkek olan çocuk, kız sanılarak yetiştirilmektedir. Morfolojik bakımdan erkek gibi görünebilen bu tür kişilerde kıllanma, erken ve hızlı olmakta, adet döngüsü (menstrua) hemen hemen görülmemektedir (Öztürel, 1981: 262).

Sonuç

Antik Yunan’da çift cinsiyetli bir tanrı olduğuna inanılan ve bereket sembolü olarak görülen Hermaphroditos’a karşın belirsiz üreme organları nedeniyle çift cinsiyetli kişilerin halk tarafından korkunç alametler olarak görülmesi tuhaf bir durumdur. Özellikle Roma Cumhuriyet Dönemi’nde halkın batıl inançlarından kaynaklanan bu nedenle afetler, felaketler, salgınlar ve savaşlar gibi her korkunç şeyi, tanrıların öfkelenip gazaba gelmelerine dayandıran tuhaf alamet sistemi, erdişilerin (androgyni) son derece korkunç alametler (prodigia) olarak görüldüklerini ortaya koymaktadır (Graumann, 2013: 190 ve dn. 56; Cicero, De Divinatione: 1, 98; Livius,

Ab Urbe Condita: 27. 37, 6)⁴⁰. Bu nedenle daha önce tanrılarla insanlar arasında var olan uyumlu barışın (pax deorum) geri getirilmesi için bu alametler yok edilmiş, düzenlenen tören alayları, kurban törenleri ve ilahilerle arındırma törenleri yapılmıştır.

Halk, Roma Cumhuriyeti'nin geleceğinin, savaşlarda kazanılacak başarının ve insanlığın geleceğinin çift cinsiyetlilerin ortadan kaldırılması gerektiğine körü körüne inandığı için özellikle antik Roma'da bu kişiler, Etrüsklerden alınma bir âdet olarak Tiber Nehri'nde boğulmuşlar, yakılmışlar ya da ıssız bir adaya sürülerek ölüme terk edilmişlerdir. İÖ 90 yılında Atina'da erdişi birinin yakılarak öldürülmesi, antik dönemde kayıtlara geçen son korkunç olay olarak görülmektedir (Diodoros, Βιβλιοθήκη Ἱστορική: 32. 12, 2). Plinius Maior tarafından erdişilerin artık korkunç alametler (prodigia) olarak değil, gönül eğlendirilen sevgililer (delicia) olduklarının söylenmesi, en azından Roma İmparatorluk Dönemi'nde onların boğulma, yakılma, izole edilme gibi korkunç sonlar yaşamadıklarını düşündürebilir yine de bu gelişmenin kesin tarihi bilinmemektedir. Nitekim Suetonius, antik Roma'nın ilk imparatoru olan Augustus'un hilkat garibelerinden ve bu tür kişilerden çok korktuğunu aktarır (Graumann, 2013: 191; Suetonius, Augustus: 83)⁴¹. Erdişilerle ilgili antik döneme ait son kayıt, İS 54 yılında Tacitus tarafından aktarılır. Bu aktarımda dini bir arındırma töreninden ya da erdişi birinin öldürülmesinden bahsedilmemesi dikkate değerdir. İS 4. yüzyılda konuyu ele alan Augustinus, erdişilerin insanlık tarihinde nadir olarak görüldüklerini ve âdet olduğu üzere erkek cins olarak adlandırıldıklarını çünkü hiç kimsenin onları dişi (cins) olarak *androgynaecae* ya da *hermaphroditae* olarak adlandırmadığını aktarır ve konuya son noktayı koyar (Augustinus, De Civitate Dei: 16. 8)⁴².

Ancak antik dönemin üzerinden yüzyıllar geçmesine rağmen toplumların düşünme seviyesinin ilerleyeceği yerde iyice gerilediği ve algılama kapasitesinin hiçbir şekilde artmadığı bu nedenle çift cinsiyetli kişilere karşı duyulan korkunun Ortaçağ Dönemi'nde de devam ettiği anlaşılmaktadır. Öyle ki 1599 yılında Antide Colles adında bir genç kız, eril mi dişi mi olduğu anlaşılmayan üreme organı nedeniyle

⁴⁰ ortus androgyni nonne fatale quoddam monstrum fuit?
foedum ac turpe prodigium.

⁴¹ Nam pumilos atque distortos et omnis generis eiusdem ut ludibria naturae malique ominis abhorrebat.

⁴² Androgyni, quos etiam Hermaphroditos nuncupant, quamuis ad modum rari sint, difficile est tamen ut temporibus desint, in quibus sic uterque sexus apparet, ut, ex quo potius debeant accipere nomen,

şeytanla cinsel ilişkiye girmekle suçlanmış, suçunu itiraf edene kadar işkence görmüş ve sözde günahı yüzünden kazıkta yakılarak öldürülmüştür (Puri, 2003: 884).

Etimolojik açıdan *intersexus* ya da *bisexus* sözcüğüne karşılık gelen “çift cinsiyet” birçok farklı türü bulunan, karmaşık ama en basit tanımıyla yanıtıcı bir görünümde dişi ve eril üreme organı olan kişileri tanımlayan bir sözcüktür. Bu durumda ya erdişi (androgynos) ya da dişier (gynandros) durumu söz konusudur. Tıp literatürüne geçen “gerçek herpmaphrodit” ve “pseudo-hermaphrodit” terimi, hastalar üzerinde olumsuz etki bıraktığı için çağdışı kabul edilmiş ve bu kişiler 2005-2006 yılından itibaren DSD (Disorders of sex differentiation) kısaltmasıyla tanımlanmıştır (Graumann, 2013: 199).

TABLolar (Graumann, 2013: 185-186).

Tablo 1: Kayıtlara Geçen Çift Cinsiyet Vakaları (Androgynus/ Semimas/ Biformis).

Sıra	Yıl	Vaka	Yaş	Yer	Kaynak
1.	İÖ ca 314/ 313	Erkek ve dişi üreme organıyla doğan bir bebek.	0	Aitolia	Phlegon, 2.
2.	İÖ 209	Erkek mi kız mı olduğu anlaşılmayan, cinsiyeti belirsiz bir bebek (ambiguum inter marem ac feminam sexu infantem, androgynos vulgus).	0	Sinuessa	Livius, 27.11, 4.
3.	İÖ 207	Erkek mi kız mı olduğu anlaşılmayan, cinsiyeti belirsiz bir bebek (incertus mas an femina esset natus, quadrimo parem, ut Sinuessae biennio	0	Frusino	Livius, 27.37, 6.

incertum sit; a meliore tamen, hoc est a masculino, ut appellarentur, loquendi consuetude praeualuit. Nam nemo umquam Androgynaecae aut Hermaphroditae nuncupavit.

		ante).			
4.	İÖ 200 (Livius)	Erkek mi kız mı olduğu anlaşılmayan, yarı erkek, cinsiyeti belirsiz bir bebek (incertus infans natus, masculus an femina).	0	Sabini	Livius, 31.12, 6. Obsequens, 46.
5.	İÖ 200	On altı yaşında, aynı şekilde çift cinsiyetli biri (alter sedecim iam annorum item ambiguo sexu inuentus).	16	Sabini	Livius, 31.12, 8. Obsequens, 46.
6.	İÖ 186	Yarı erkek (semimas).	12	Umbria	Livius, 39. 22, 5 ve Obsequens, 3.
7.	İÖ 141/ 140	Erdişi bir bebek (Androgynus).	0	Luna	Obsequens, 81.
8.	İÖ 133	Erdişi bir bebek (Androgynus).	0	Ferentinus	Obsequens, 86.
9.	İÖ 125	Erdişi bir bebek (Androgynus).	0	Roma	Phlegon, 10.
10.	İÖ 122	Erdişi bir bebek (Androgynus).	0	Forum Vessanum	Obsequens, 92.
11.	İÖ 119/ 118	Erdişi bir çocuk (Androgynus).	8	Roma arazisi	Obsequens, 94.
12.	İÖ 117	Erdişi bir çocuk (Androgynus).	10	Saturnia	Obsequens, 36.
13.	İÖ 98/ 97	Erdişi biri.	?	Roma	Obsequens, 47, 48.
14.	İÖ 95	Erdişi bir bebek (Androgynus).	0	Urbinum	Obsequens, 50.
15.-	İÖ 92	İki erdişi (Androgyni duo).	?	Arretium	Obsequens, 53.

16.					
17.	İS 54	Çifte şekilli bir bebek (Biformis)	0	Roma?	Tacitus, Annales, 12. 64.

Tablo 2: Kayıtlara Geçen Cinsiyet Değişirme Vakaları.

Sıra	Yıl	Vaka	Yaş	Yer	Kaynak
1.	İÖ 214	Kadın > Erkek.	—	Spoletum	Livius, 24. 10, 10.
2.	İÖ 171	Genç kız > Erkek.	—	Casinum	Plinius, Historia Naturalis, 7. 36.
3.	İÖ ca 145	Herais > Diophantos (hermaphroditus).	—	Arabia, Abae	Diodoros, 32. 10, 2-10.
4.	İÖ 115	Kallo > Kallon.	—	Epidauros	Diodoros, 32. 11, 1-4.
5.	İÖ 90	Çift cinsiyetli evli biri (androgynus).	—	Roma yakını	Diodoros, 32. 12, 2.
6.	İÖ 90	Yukarıdakine benzer başka bir vaka.	—	Atina	Diodoros, 32. 12, 2.
7.	?	Areskousa > Areskon.	—	Argos	Plinius, Historia Naturalis, 7. 36.
8.	?	Genç kız > Erkek	—	Smyrna	Plinius, Historia Naturalis, 7. 36.
9.	İS 45	Genç kız > Erkek (Androgynus).	13	Antiokheia	Phlegon, 6.
10.	İS ca	Kadın > Lucius Consitius.	—	Afrika,	Plinius, Historia

	50			Thysdrus	Naturalis, 7. 36.
11.	İS 53	Smyrnalı Philotis > Erkek	—	İtalya Mevania	Phlegon, 7.
12.	İS 53	Sympherousa > Sympheron (Androgynus).	—	Epidauros	Phlegon, 8.
13.	İS 116	Aitete > Aitetos (Androgynus).	—	Syria, Laodikeia	Phlegon, 9.

KAYNAKÇA

Antik Kaynaklar:

Apollodoros, Βιβλιοθήκης Επιτομή: *The Library*, J. G. Frazer, 1-2, Cambridge, 1921.

Apollonios, Ἀργοναυτικά: *The Argonautica of Apollonius Rhodius*, R. C. Seaton, Londra, 1919.

Augustinus, De Civitate Dei: *De Civitate Dei*, Bibliothèque Sainte-Geneviève, 1468.

Cicero, De Divinatione: *De Senectute, De Amicitia, De Divinatione*, W. A. Falconer, Londra, 1927.

Diodoros, Βιβλιοθήκη Ἱστορικὴ: *Diodorus of Sicily*, F. R. Walton, XI (Fragments of Books XXI-XXXII), Londra, 1957.

Gellius, Noctes Atticae: *The Attic Nights of Aulus Gellius*, J. C. Rolfe, Cambridge, 1927.

Herodotos, Ἱστορία: *Herodot Tarihi*, M. Ökmen, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1991.

Hyginus, Fabulae: *Hygini Fabulae*, M. Schmidt, Inlutaerum Universitati Ludovico-Maximilianaerum, Münih, 1872.

Livius, Ab Urbe Condita: *Titi Livi Ab Urbe Condita, Libri I-X*, G. Weissenborn – H. J. Müller, Leipzig, 1898.

Obsequens, Liber Prodigiiorum: *Iulii Obsequentis Prodigiiorum Liber, ab Urbe Condita usque ad Augustum Caesarem, Polydori Vergilii Urbinatis de Prodigiiis Libri III*, Milano, 1590.

Ovidius, Metamorphoses: *Publius Ovidius Naso, Dönüşümler I-XV*, A. Coşkun Abuagla, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2019.

Phlegon, Περὶ Θαυμασίων: *Phlegontis Tralliani Quae Extant, opuscula I*, Meursius, Lugduni Batavorum, 1720.

Platon, Συμπόσιον: *Platon, Symposion*, E. Çoraklı, Kabalıcı Yayınları, İstanbul, 2007.

Plinius, Historia Naturalis: *The Natural History of Pliny the Elder*, J. Bostock – H. T. Riley, Londra, 1855.

Suetonius, Augustus: *The Lives of the Twelve Caesars*, J. C. Rolfe, Loeb Classical Library, Cambridge, 1914.

Tacitus, Annales: *Tacitus Annals*, J. Jackson, Loeb Classical Library, Cambridge, 1937.

Vergilius, Aeneis: *Bucolics, Aeneid, and Georgics of Vergilius*, J. B. Greenough, Boston, 1900.

Modern Kaynaklar:

Doroszewska, J. (2016), *The Monstrous World, Corporeal Discourses in Phlegon of Tralles' Mirabilia*, (Warsaw studies in classical literature and culture, volume 4), Varşova.

Graumann, L. A. (2013), *Monstrous Births and Retrospective Diagnosis: The Case of Hermaphrodites in Antiquity*, 181-209, (şurada) *Disabilities in Roman Antiquity, Disparate Bodies A Capite Ad Calcem*, (Ed., C. Laes – C. F. Goodey – M. L. Rose), Mnemosyne Supplements, History and Archaeology of Classical Antiquity, Vol. 356, Boston.

Grenfell, B. P. – Hunt, A. S. (1919), *The Oxyrhynchus Papyri, Part XIII*, Londra.

Hansen, W. F. (1996), *Phlegon of Tralles' Book of Marvels*, (Translated with an introduction and commentary), Exeter.

Öztürel, A. (1981), *Transseksüalizm ile Hermafrodizmde Yasasal Tıpsal ve Adli Tıp Problemleri (Kadınlaşan Erkekler, Erkekleşen Kadınlar, İki Cinsliler)*, Kısım II.

Puri, P. (Ed.) (2003), *Newborn Surgery*, Londra.